

Cultuurvisie gemeente Ede

Colofon

Gemeente Ede
Opgesteld door Team Cultuur
September 2024

Voorblad: Kunstwerk 'Dansend licht' van Noelle Sneijders.
Te zien tijdens 3e editie van festival Woest & Bijster

Disclaimer tekst

Bij het samenstellen is de grootst mogelijke zorgvuldigheid nagestreefd. Toch kan de informatie in deze uitgave niet juist of onvolledig zijn. De gemeente Ede is hiervoor niet aansprakelijk.

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen, in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën of enig ander

Cultuurvisie gemeente Ede	1
Voorwoord	5
1. Inleiding	7
1.1. Achtergrond	7
1.2. Opbouw Cultuurvisie	8
1.3. Definities	8
2. Cultuur in Ede	11
2.1. Het profiel van Ede	12
2.2. Culturele infrastructuur Ede	13
2.3. De maatschappelijke bijdrage van cultuur aan Ede	17
2.4. Evaluatie Cultuurnota 2016	19
2.4. Ambities voor de cultuurvisie	20
3. Cultuurvisie	23
3.1. Waarom vinden we cultuur belangrijk in Ede?	24
3.2. Waar zetten we de komende jaren op in?	25
3.3. Hoe geven we de cultuurvisie in Ede vorm?	27
4. Organisatie en financieel kader	29
4.1. Rollen van de gemeente	30
4.2. Rollen van het culturele veld	30
4.3. Vooruitblik naar een uitvoeringsprogramma	31
4.4. Werkproces voor financieel kader van ambitie	32
Bijlagen	33
Bijlage 1. Bronvermelding	34
Bijlage 2. Evaluatie van de Cultuurnota 2016	36
Bijlage 3: Kort verslag Netwerk- en Infosessie Cultuurvisie Gemeente Ede	42
Bijlage 4. Beknopt verslag Informatieve bijeenkomst gemeenteraad op 13 juni 2024	45

Voorwoord

Kunst, cultuur en erfgoed maken onze gemeente tot een levendige en aantrekkelijke plek om te wonen, te werken of te bezoeken. Ze geven het leven kleur, geven ruimte om je te ontwikkelen en zorgen voor verbinding. Ede heeft een breed aanbod aan kunst en cultuur en ik ben trots op de passie en inzet van al die mensen die hieraan werken en ervoor zorgen dat er in onze wijken en dorpen altijd iets te beleven valt.

Als wethouder cultuur heb ik de afgelopen jaren ook persoonlijk mogen ervaren hoe veelzijdig het Edese culturele veld is, hoeveel geweldige makers, koren, gezelschappen en bands onze gemeente rijk is. Ik heb met genoten van optredens in het Openluchttheater en bij Cultura, de atelierroutes, de diverse musea, de Uitmarkt en de beeldenroute in het centrum van Ede. Al deze elementen vormen samen de basis van onze Edese culturele identiteit.

Bovenop dit fundament beschrijven we in deze visie ook onze ambitie. Onze gemeente maakt een sterke groei door, en daarmee is dit hét moment voor een nieuwe, toekomstgerichte visie op cultuur. We hebben veel gesprekken gevoerd met aanbieders, makers en liefhebbers van kunst en cultuur. Daaruit komt naar voren dat we iets bijzonders in handen hebben, maar ook dat het tijd is om ons culturele aanbod mee te laten groeien vanuit een gezamenlijke visie.

Onze ambitie is duidelijk: Ede, dé culturele hotspot van de Foodvalley met culturele voorzieningen dicht bij huis. Dit gaan we de komende jaren invullen vanuit vier belangrijke pijlers; het vestigingsklimaat, het makersklimaat, cultuurparticipatie en cultuureducatie.

Mijn wens is dat iedereen kan genieten van al het moois dat onze gemeente cultureel te bieden heeft en ons aanbod en de diversiteit de komende jaren mag meegroeien met de groei van Ede.

Karin Bijl
Wethouder Cultuur

BoekStartochtend bibliotheek

BoekStart laat ouders en kinderen ontdekken dat lezen leuk en leerzaam is. Door op jonge leeftijd te starten met (samen) lezen ontwikkelen kinderen een voorsprong waar ze hun hele leven voordeel van hebben. Deze activiteit vindt plaats op de kinderboekenafdeling van de bibliotheek in Cultura.

Fotograaf: Mevrouw Kiek

Theater Cultura - LAVA Collective

Tijdens een theatervoorstelling in Cultura ontmoet je andere mensen in een gezellige omgeving. Maar de brede programmering geeft je ook nieuwe perspectieven, zet je aan het denken en helpt bij het vormen van een identiteit.

Fotograaf: Corneli Fleur

Kröller-Müller Museum

In de gemeente Ede kun je diverse musea bezoeken; van historie tot natuur en van kunst tot creatief. Bekend in binnen- en buitenland is het Kröller-Müller Museum, gelegen in Het Nationaal Park De Hoge Veluwe in Otterlo. Naast een grote Van Gogh collectie heeft dit museum een unieke beeldentuin en besteedt veel aandacht aan inclusie en educatie voor Edese basisscholen en partners.

1. Inleiding

1.1. Achtergrond

Op cultureel gebied gebeurt er veel in Ede

In de gemeente Ede bruist het van de culturele activiteiten om trots op te zijn. Van beeldende workshops bij Cultura tot exposities in Museum Lunteren of het Kröller-Müller Museum in Otterlo. En van dansoptredens door Dance Studio iMove tot Dante of toneelvoorstellingen van Theaterwerkplaats Momo in Ederveen. Verspreid over de stad en dorpen vind je wekelijks voorstellingen, concerten, exposities, repetities, kunst-educatieve projecten en culturele evenementen. De gemeente Ede vindt het belangrijk dat kunst en cultuur een culturele, sociale, economische en regionale bijdrage leveren aan de samenleving. In samenwerking met verschillende stakeholders, bouwen we aan kwalitatief, onderscheidend en inclusief aanbod van kunst en cultuur in onze gemeente.

Van Cultuurnota 2016 naar Cultuurvisie

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor een alomvattend beleid met de kerntaken: cultuureducatie, gemeentelijke collecties, amateurkunst, muziekeducatie, bibliotheken en accommodaties voor podiumkunsten.¹ Het gemeentelijk cultuurbeleid is, buiten de Bibliotheek-, Erfgoed-, Archief-, WIK en Mediawet en Wet op de Archeologische Monumentenzorg, niet wettelijk vastgelegd. De cultuurnota van de Gemeente Ede die van kracht is totdat deze cultuurvisie is vastgesteld, stamt uit 2016. Sindsdien hebben zowel de gemeente als het culturele veld in de gemeente Ede zich doorontwikkeld. Naast het lokale aanbod werken we intensiever samen op regionaal niveau binnen de cultuurregio Ede-Wageningen en de Florerende Food Valley. Tegelijkertijd zien we een stevige groei van het aantal inwoners binnen onze gemeente. Deze groei heeft invloed op de verwachtingen, wensen en behoeften van de (nieuwe) inwoners, organisaties, bedrijven en bezoekers met betrekking tot de culturele voorzieningen.

We constateerden eerder dat de Cultuurnota 2016 niet in deze ontwikkelingen voorziet. Dat heeft geleid tot het opstellen van een toekomstgerichte visie op kunst en cultuur van de gemeente Ede.

Gemeentelijk beleid is noodzakelijk

Kunst en cultuur zijn een vorm van recreatie en vrijetijdsbesteding. Ze inspireren en vermaken, maar dragen ook bij aan de algemene, creatieve en sociale ontwikkeling, de positieve gezondheid en het innovatief vermogen van zowel de inwoners als de maatschappij. Kunst en cultuur bevorderen de identiteit, het imago, de inclusie en de sociale cohesie van onze gemeente. Daarnaast zijn kunst en cultuur essentieel voor onze economie, dragen ze bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat en versterken ze onze onderscheidende positie in de regio.

Ede is, mede daarom, gebaat bij een sterke culturele sector. Dat kunst en cultuur een belangrijke rol spelen in het leven van de inwoners van Ede zien we terug in de statistieken. Onderzoek heeft uitgewezen dat meer dan twee derde van de inwoners van Ede zelf cultureel actief is als werknemer, maker, deelnemer of vrijwilliger. Ruim 90% van de inwoners oordeelt positief over het culturele aanbod in Ede.²

Ambitie cultuur in Ede

Het initiatief voor culturele activiteiten in de gemeente komt vaak vanuit de inwoners en samenleving zelf, ondersteund door het gemeentelijk beleid. Net als in andere gesubsidieerde sectoren zijn de culturele voorzieningen (zoals de bibliotheek, festivals, verenigingen en musea) kwetsbaar wanneer er geen gemeentelijk beleid en/of ondersteuning is. Met deze toekomstbestendige cultuurvisie draagt de gemeente bij aan de Edese ambities én aan een vitaal en weerbaar cultureel veld. In deze visie maken onze ambitie voor cultuur expliciet:

Ede, culturele hotspot van de Foodvalley, met culturele voorzieningen dicht bij huis.

1 Cultuur voor stad, land en regio. De rol van stedelijke regio's in het cultuurbestel. Raad voor Cultuur, 2017.

2 Behoeftte en participatie aan kunst & cultuur in Ede: Een vragenlijstonderzoek onder inwoners van de gemeente Ede. Het PON, 2020.

Cultuurparticipatie

Cultuurparticipatie is belangrijk voor de persoonlijke ontwikkeling en de creativiteit. Ede kent een breed aanbod voor kinderen, jongeren en volwassenen.

Fotograaf: Mevrouw Kiek

Participatie aanpak

Deze cultuurvisie is opgesteld met input van het culturele veld. In 2023 is een evaluatie uitgevoerd op het cultuurbeleid van de laatste jaren. Hierbij zijn dertig interviews afgenomen en is een online enquête onder het culturele veld gehouden (respons van 83 organisaties). Ook is er een analyse gemaakt van het lokaal, landelijk en provinciaal beleid dat van invloed is op het cultuurbeleid in Ede.³ Daarnaast zijn in het voorjaar van 2024 het culturele veld, het college en de gemeenteraad geconsulteerd over de hoofdlijnen van deze cultuurvisie en het uitvoeringsprogramma.⁴ Al deze informatie heeft de basis gevormd voor de cultuurvisie die voor u ligt.

Visie met uitvoeringsprogramma

Deze visie is vooral een stip op de horizon, die de koers aangeeft waar we naartoe willen. De visie geeft weer hoe we kunst en cultuur in de gemeente Ede zien, welke maatschappelijke bijdrage het levert en waar we waarde aan hechten. In een nader uit te werken uitvoeringsprogramma beschrijven we welke acties we gaan ondernemen om deze visie te realiseren. Aan de hand van dit uitvoeringsprogramma kan de gemeente de voortgang monitoren, evalueren en waar nodig bijsturen. De termijn van een uitvoeringsprogramma zou kunnen aansluiten op de landelijke beleidsperiode van het Ministerie OCW en de culturele sector zelf.

³ Zie bijlage 1 'Bronvermelding' voor een overzicht van de mensen en organisaties die inhoudelijk hebben bijgedragen aan deze evaluatie. En zie bijlage 2 voor de Evaluatie van de Cultuurnota 2016.

⁴ Zie bijlagen 3 en 4: verslagen 12 juni (Netwerk- en Infosessie culturele veld) en 13 juni (Informatieve bijeenkomst gemeenteraad).

1.2. Opbouw Cultuurvisie

In paragraaf 1.3 definiëren we eerst een aantal begrippen. Hoofdstuk 2 start met een schets van het culturele profiel en de culturele infrastructuur van de gemeente Ede. Dit hoofdstuk vervolgt met de maatschappelijke bijdrage van cultuur aan de gemeente. Daarna geven we de evaluatie van de cultuurnota uit 2016 weer, evenals de actuele ambities van gemeente Ede. In hoofdstuk 3 beschrijven we onze visie op cultuur in de gemeente Ede: waarom vinden we cultuur belangrijk, hoe geven we vorm aan de visie en wat willen we de komende jaren in Ede met cultuur bereiken? Hoofdstuk 4 brengt eerst de rollen van de gemeente Ede in beeld en daarna van het culturele veld. Vervolgens blikken we vooruit naar een nader uit te werken uitvoeringsprogramma en sluiten we af met de beschrijving van het werkproces voor het financiële kader om onze ambitie te realiseren.

1.3. Definities

Hieronder leggen we een aantal begrippen uit die regelmatig terugkomen in deze cultuurvisie. In paragraaf 2.2, bij de 'Culturele infrastructuur Ede', komen de meeste begrippen terug en geven we daarvan enkele voorbeelden voor de gemeente Ede.

Kunst en cultuur

Met kunst en cultuur bedoelen we de artistiek-inhoudelijke of creatieve activiteiten van een groep of individu. Kunst wordt vaak gezien als onderdeel van cultuur. In deze visie kiezen wij voor de leesbaarheid voor de term 'cultuur' en in enkele gevallen spreken we over 'kunst en cultuur'; we bedoelen met 'cultuur' altijd 'kunst en cultuur'.

Cultuureducatie

Cultuureducatie is doelbewust leren over en met kunst, erfgoed en media via gerichte instructie. Dit vindt onder schooltijd plaats -dus binnenschools- in samenwerking met het culturele veld. Veel scholen kiezen ervoor om hierbij gebruik te maken van de vierjarige regeling Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK). Landelijk gezien doen meer dan de helft van de basisscholen mee aan CmK. Ook steeds meer scholen in het speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en MBO maken hier gebruik van.

Cultuurparticipatie

Cultuurparticipatie is het actief meedoen aan cultuur in de vrije tijd -dus buitenschools- van jong tot oud. Het bestaat uit lessen, activiteiten en/of presentaties die buiten schooltijd plaatsvinden op gebied van bijvoorbeeld muziek, dans, zang, theater en beeldende kunst. Vroeger werd cultuurparticipatie amateurkunst genoemd. De lessen of activiteiten vinden plaats op individuele basis of bij gesubsidieerde of particuliere scholen of bij verenigingen.

Cultuurmakers en makersklimaat

Beoefenaars van cultuurparticipatie worden cultuurmakers genoemd. Naast cultuurmakers zijn er professionele kunstenaars en culturele ondernemers. Voor deze makers, kunstenaars en creatieve ondernemers zijn voldoende en betaalbare werkplekken nodig, zodat ze zich tijdens of na hun studie kunnen vestigen. Het makersklimaat is het klimaat waarin deze makers en kunstenaars kunnen werken, zoals de maak- en broedplaatsen, ateliers en oefenruimtes.

Materieel cultureel erfgoed

Materieel erfgoed is tastbaar erfgoed, zoals monumenten, voorwerpen in musea, archieven, archeologische vondsten, historisch landschap of historische stads- of dorpsgezichten.

Immaterieel cultureel erfgoed

Immaterieel cultureel erfgoed bestaat uit niet-tastbare cultuuruitingen -zoals tradities, kennis, rituelen en expressie- die we van generatie op generatie doorgeven, omdat ze ons verbinden, we deze met elkaar ervaren en we er een gevoel van identiteit aan ontlend.

Culturele infrastructuur

Onderstaand ringenmodel brengt het culturele voorzieningenniveau van gemeenten in beeld en laat de diversiteit van activiteiten in het culturele veld zien. Het maakt ook duidelijk

Cultuureducatie met Kwaliteit

Kinderen groeien door cultuureducatie. Met muziek, dans, beeldende kunst, drama, hiphop, film, spoken word en erfgoed leren ze hun creatieve en onderzoekende vaardigheden te ontplooiën. Alle basisscholen in de gemeente Ede kunnen meedoen aan CMK.

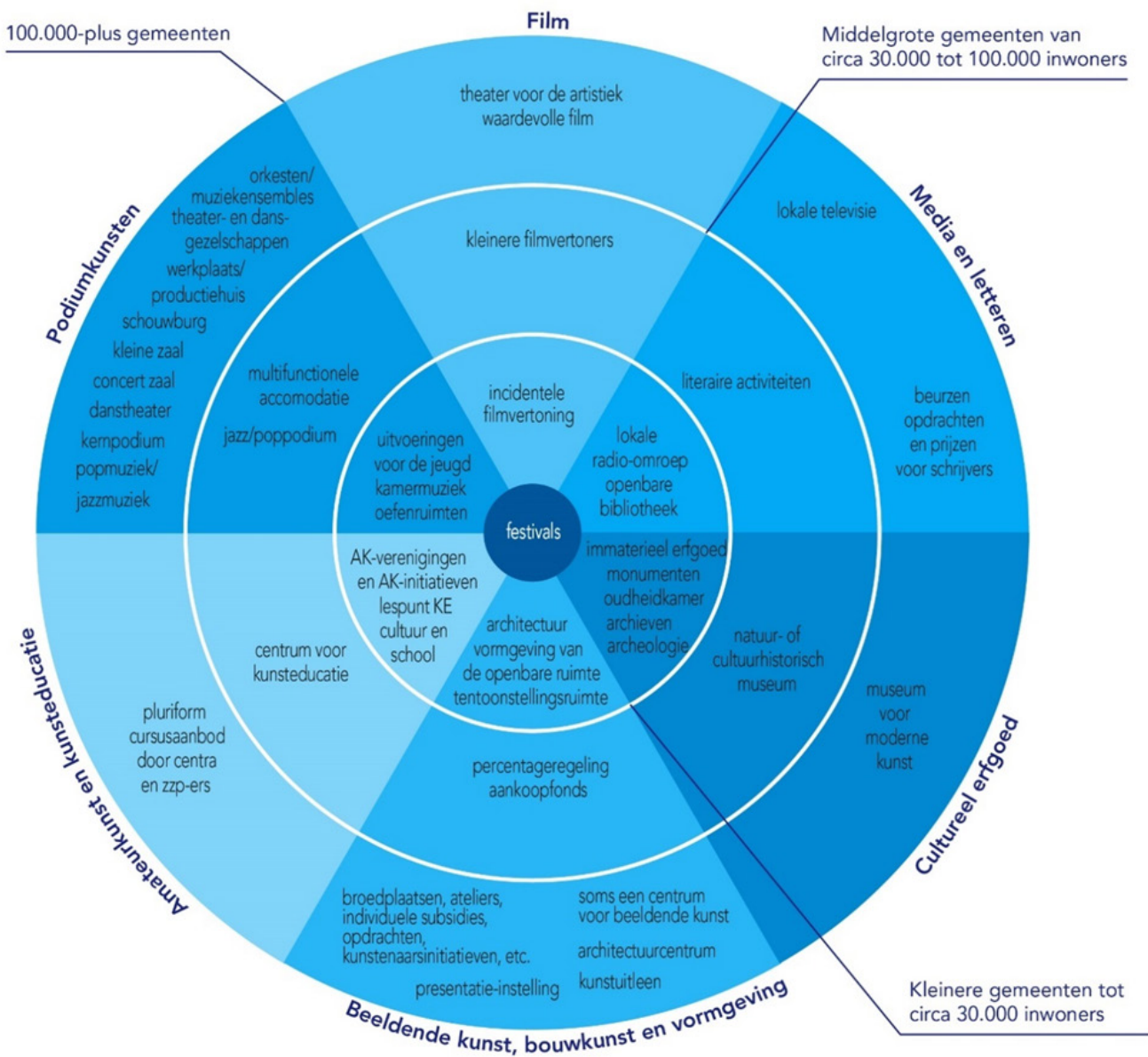
Fotograaf: Valerie Spanjers

dat het aantal voorzieningen bij gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (grote cirkel) hoger ligt dan bij kleinere gemeenten (kleine cirkel). Dit wordt vooral bepaald door factoren zoals de financiële armslag, de beleidshistorie, de ligging van de gemeente, de geloofsovertuiging en het ambitieniveau van de

lokale politiek.

Paragraaf 2.2 gaat dieper in op de culturele infrastructuur van de gemeente Ede, die inmiddels meer dan 122.000 inwoners heeft.

Figuur 1: Ringmodel voor de culturele infrastructuur van gemeenten. Ontwikkeld door Cor Wijn en Lydia Jongmans voor de VNG.

2.

Cultuur in Ede

In dit hoofdstuk bekijken we in grote lijnen wat het culturele profiel en de culturele infrastructuur is van de gemeente Ede en welke maatschappelijke bijdragen cultuur levert aan de gemeente. Daarna beschrijven we een paar algemene conclusies die de evaluatie van de Cultuurnota 2016 heeft opgeleverd. En aan het eind schetsen we een aantal culturele ambities die we in Ede in recente beleidsdocumenten hebben geformuleerd. De laatste twee paragrafen geven de input weer die we hebben opgehaald uit de participatieve aanpak en die de basis was voor onze visie op cultuur in Ede voor de komende jaren. Deze visie wordt in hoofdstuk 3 beschreven.

Akoesticum - Gospel Biënnale

Akoesticum, het nationaal trainingscentrum voor muziek, dans en theater, programmeert breed en verrassend. Evenementen met een regionale of landelijke uitstraling komen naar Ede! In juni 2024 vond de eerste editie van de Gospel Biënnale plaats in Akoesticum tijdens een weekend vol aantrekkelijke optredens.

Fotograaf: Elles Tuhusula

2.1. Het profiel van Ede

In deze paragraaf beschrijven we hoe de verschillende aspecten van de huidige culturele situatie in Ede zich verhouden tot de aspecten in andere gemeenten en tot de groei van de stad.

Cultuur moet meegroeiën met de schaa sprong

In Ede zijn kunst en cultuur, erfgoed en natuur onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dit is zichtbaar door het festival Woest & Bijster, de culturele activiteiten bij Huis Kernhem en de beeldentuin van het Kröller-Müller Museum. Ede is in de laatste decennia gegroeid van verschillende dorpen, naar een verstedelijkt centrum en dorpskernen met ieder hun eigen identiteit. Het aantal inwoners is de afgelopen decennia stevig toegenomen tot meer dan 122.000 inwoners en dit aantal blijft naar verwachting de komende jaren groeien. Met als gevolg dat er vooral in Ede Stad nieuwe woonwijken ontwikkeld worden. Ede zit daarmee in een schaa sprong. De toename van het aantal inwoners van Ede betekent dat ook het culturele aanbod mee moet groeien en ontwikkelen.

Inhaal slag voor podiumkunsten, film en makersklimaat

De Cultuurindex van de Atlas voor gemeenten geeft de omvang en variëteit van het culturele aanbod per gemeente en regio weer. In deze index (uit 2018) scoorde Ede relatief laag: Ede staat op de 35e plaats van de 50, terwijl Ede

24e is qua inwoneraantal. Aspecten waarop Ede goed scoorde zijn: Erfgoed en beeldende kunst: (13e plaats). Aspecten waarop Ede minder scoort zijn: het aantal uitvoeringen in de podiumkunsten (50e plaats), de hoeveelheid filmvoorstellingen (43e) en het aantal banen in de culturele en de creatieve sector. Daarnaast wordt in de Cultuurindex geconstateerd dat we in Ede op het gebied van onder meer talentontwikkeling en voorzieningen voor makers nog een te beperkt aanbod hebben om aan te sluiten op zowel de ontwikkeling, wensen en behoeften van makers. En als centrumgemeente is meer passende ruimte nodig voor regionaal en landelijk aansprekende functies, zoals het Akoesticum.

Inhaal slag voor cultuuruitgaven

Ook op het gebied van de uitgaven voor cultuur zijn de inspanningen van Ede geringer dan die van steden van vergelijkbare omvang, zo bleek uit een vergelijkend onderzoek van Berenschot. Het landelijk gemiddelde van uitgaven per inwoner ligt op € 101,-. In Ede geven we ca. € 72,- uit per inwoner.⁵ Uit dit onderzoek kwam vooral naar voren dat we de culturele brede voorzieningen moeten behouden en het bestaande aanbod moeten versterken. En dat dit bestaande aanbod aangevuld dient te worden met gespecialiseerd en onderscheidend aanbod dat zowel aantrekkelijk is voor nieuwe inwoners als voor bezoekers. Om het culturele aanbod zowel kwalitatief als kwantitatief mee te laten groeien met het aantal inwoners, blijven investeringen

5 Rapport Berenschot: Cultuurregio Ede-Wageningen, op weg naar 2030.

in cultuur en een bredere en meer gelaagde opvatting van kunst en cultuur nodig in het beleid. Dat betekent dat er, naast de brede voorzieningen zoals de bibliotheek, musea, podia, cultuureducatie en amateurkunst, behoefte is aan een tussenlaag die ruimte biedt voor maakprocessen en talentontwikkeling, cultureel ondernemerschap en samenwerking met andere domeinen. Dit blijkt ook uit de evaluatie (zie paragraaf 2.4).

2.2. Culturele infrastructuur Ede

De culturele infrastructuur in Ede is opgebouwd uit diverse podia, culturele festivals, bioscoop en filmhuisfunctie, bibliotheekvestigingen, lokale media, musea (beeldende kunst en historisch), maakplaatsen en ateliers, cultureel erfgoed, cultuureducatie en -participatie en een sterke verenigingstraditie. Hieronder beschrijven we die structuur op hoofdlijnen en zoals die bekend is op het moment van schrijven van deze visie. Een vergelijking met het Ringmodel voor de culturele infrastructuur van gemeenten (figuur 1 in paragraaf 1.3.), maakt duidelijk waar groeikansen liggen voor de gemeente Ede op terrein van die infrastructuur.

Podia

In de gemeente Ede zijn verschillende podia waar één of meer vormen van podiumkunsten te zien zijn, zoals muziek, theater, cabaret, musical, dans en dergelijke. Deze podia zijn onder meer het Akoesticum, de Edesche concertzaal, Theater Cultura, Openluchttheater Ede, Muziekcentrum Lunteren en Poppodium Astrant. In Huis Kernhem worden regelmatig koffieconcerten gegeven, naast kunstexposities.

Culturele festivals

Ede kent ook diverse culturele festivals, zoals straattheaterfestival Zomerbries Ede met (inter)nationale artiesten en het tweejaarlijkse kunstfestival Woest & Bijster. Daarnaast vindt aan het begin van het nieuwe culturele seizoen de Uitmarkt Ede plaats waarbij iedereen kennis

kan maken met de kunst en cultuur die Ede te bieden heeft. Ook zijn er muziekfestivals, zoals Sunday Blues en Sunday Soul en is er een tentfeest voor en door jongeren op het platteland: Plattelands Cultuur Ede.

Bioscoop en filmhuisfunctie

Pathé Ede is een bioscoop met een grote verscheidenheid aan films, die aan de A12 ligt. Het is daarbij een locatie voor congressen en evenementen. Cultura heeft ook een filmhuisfunctie en draait regelmatig arte house films.

Bibliotheek

Binnen de gemeente Ede heeft Cultura meerdere bibliotheekvoorzieningen. Naast de hoofdvestiging in Ede-centrum is er een filiaal in winkelcentrum Stadspoort, Bennekom en Lunteren. Daarnaast rijdt de Bibliobus elke maandag, dinsdag en donderdag door verschillende Edese wijken en naar Harskamp, Wekerom, Otterlo en Ederveen.

De bibliotheek wordt -naast een uitleenplek voor boeken- steeds meer een knooppunt voor kennis, contact, inspiratie, cultuur en educatie. Zo faciliteert de bibliotheek in Cultura ook het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO)⁶ en het Digi-Taalhuis om laaggeletterdheid aan te pakken. De aanpak van laaggeletterdheid

Theatergroep Maanlanders

Theatergroep Maanlanders landt op basisscholen en brengt een eigen theaterinstallatie mee. Een week lang vormt deze installatie de creatieve plek binnen de school. Door middel van een interactieve muziektheaterervaring voor de kinderen, leerkrachten en ouders creëren ze ruimte voor fantasie en creativiteit.

Fotograaf: Karin Jonkers

⁶ Het IDO biedt laagdrempelig, gratis en voor iedereen toegankelijke ondersteuning bij vragen over het gebruik van de digitale overheid.

is geborgd in het Regionaal programma basisvaardigheden Arbeidsmarktregio FoodValley 2021-2024.^{7 8} In het Digi-Taalhuis van Cultura helpen ervaren en opgeleide vrijwilligers je beter om te gaan met de computer, internet en digitale communicatie door vragen te beantwoorden om door het geven van cursussen.

Kunst in de openbare ruimte

Kunst in de openbare ruimte maakt kunst in wijken, in parken en op pleinen voor iedereen zichtbaar. Er zijn meerdere wandelroutes langs kunst in het centrum van Ede.

Lokale media

Omroep Ede (Xon), gevestigd in het pand van Cultura, verzorgt als lokale omroep radio- en televisie-uitzendingen. Omroep Ede, Omroep Rhenen en Omroep 1 Vallei zijn drie lokale omroepen in de zuidelijke Gelderse Vallei, die samen Omroep 1 vormen. De brancheorganisatie stichting Nederlandse Lokale Publieke Omroepen heeft plannen om door middel van de vorming van streekomroepen te werken aan schaalvergroting en professionalisering van de media-instellingen om deze toekomstbestendiger te maken. Het kabinet werkt aan een herziening van de Mediawet.

Het is de bedoeling dat er in 2027 nog maximaal tachtig lokale streekomroepen zijn.

Lokaal nieuws uit Ede en omgeving is te lezen in onder meer Ede Stad, het Mediafonds en diverse huis-aan-huis bladen.

Musea beeldende kunst, street art en graffiti

In het Kröller-Müller Museum vind je tentoonstellingen van kunstschilders en fotografen, een beeldentuin en bijzondere architectuur.

Het Nederlands Tegelmuseum toont de grootste en meest veelzijdige collectie Nederlandse wandtegels en tegeltableaus vanaf de late Middeleeuwen tot hedendaagse keramiek. Het is daarmee niet alleen een historisch museum, maar ook een museum met bijzonder Nederlands design.

In Ede en omliggende dorpen zijn beelden, kunstwerken, street art en graffiti te zien op straat, pleinen en in plantsoenen. Informele kunstvormen, zoals urban art hebben raakvlakken met bijvoorbeeld beeldende kunst en amateurkunst, maar nemen anno 2024 nog geen formele plek in binnen het cultuurbeleid van de gemeente Ede.

Materieel cultureel erfgoed

Het beleidsterrein Erfgoed heeft verbinding met cultuur door de erfgoedinstellingen en musea, zoals Historisch Museum Ede, Het Museonder, Kijk & Luistermuseum, Museum Lunteren, Museum Vliegbasis Deelen, Platform Militaire Historie Ede en Cultura Erfgoed.

Ede heeft op dit moment ruim 350 beschermde gemeentelijke monumenten en 200 beschermde rijksmonumenten. Samen met andere historische elementen vertellen zij het verhaal van de geschiedenis van Ede en dragen zij bij aan de identiteit van de gemeente.

Over het erfgoedbeleid is in 2018 een nota geschreven: *Erfgoed maakt Ede!* Het erfgoedbeleid van gemeente Ede omvat archeologie, historische (steden)bouwkunst, historisch landschap, erfgoedcollecties en archief.

⁷ Dit programma is in april 2021 vastgesteld door het college van B&W Ede.

⁸ We werken aan een vervolgplan per 2025.

Cultura Erfgoed streeft ernaar het erfgoed van de gemeente Ede te ontsluiten en toegankelijk te maken voor de inwoners en bezoekers van de gemeente.⁹ Door Het Verhaal van Ede vertellen de erfgoedpartners binnen Cultura Erfgoed over cultuurhistorie en erfgoed in Ede.¹⁰

Immaterieel cultureel erfgoed

Voorbeelden van immaterieel erfgoed in Ede zijn: Buurtspraak in buurt(schap) Ede en Veldhuizen, Midwinterhoorn maken en blazen bij de Dijkbloazers in Lunteren, activiteiten rond ambachten en klederdracht van Edese Folkloregroep Felue.

Cultuureducatie

Cultuureducatie vindt op scholen plaats; in de gemeente Ede meestal via het vierjarige programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK). Dit gebeurt in samenwerking met Cultura en andere spelers uit het culturele veld, zoals Maanlanders, die interactieve muziektheaterervaringen op basisscholen verzorgt. In de gemeente Ede nemen veel scholen deel aan het vierjarige programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK).¹¹ Via CmK worden op de basisscholen diverse kunst disciplines aangeboden en daarnaast ook techniek en nieuwe ambachten. De kinderen maken met elkaar bijvoorbeeld een boek over een dier. Ze verzamelen woorden, schrijven gedichten, teksten en strips en maken illustraties met een kunstdocent. Of een gastdocent komt op school en vertelt over de historie van Ede vanuit Het verhaal van Ede en geeft kleine opdrachten aan de leerlingen om die informatie te verwerken. De klas bezoekt daarna één van de vele erfgoedinstellingen, zoals Museum Lunteren,

Kröller-Müller Museum, de IJzertijdboerderij of de Concordiamolen. De gastdocent geeft een afsluitende les, zodat de leerlingen op creatieve wijze hun ervaringen kunnen verwerken.

Cultuurparticipatie en sterke verenigingstraditie

Cultuurparticipatie vindt plaats in de vrije tijd door inwoners van alle leeftijden. Ede-stad en de dorpen hebben diverse aanbieders die lessen, cursussen en/of presentaties verzorgen op gebied van muziek, dans, theater en beeldende kunst. Dit kunnen particuliere of gesubsidieerde aanbieders zijn, bijvoorbeeld in de vorm van een stichting of vereniging. Voorbeelden hiervan zijn het Christelijk Streekkor Otterlo, de Hoenderlose Toneelclub en Muziekvereniging Irene in Ederveen. Vooral bij verenigingen speelt de hulp van vrijwilligers

Festivals in Ede

Festivals spelen door hun toegankelijkheid en nieuwe manieren van presenteren een belangrijke rol in het culturele leven in Ede: Zomerbries, Straatjutters, Dweilstad, Sunday Blues, Uitmarkt, Dante in het Park, KinderKunsthfestival (Bennekom), Dickens Fair (Bennekom) en steeds meer initiatieven!

Fotograaf: Mevrouw Kiek

⁹ Na de evaluatie van Cultura Erfgoed in 2022, is de functie van kenniscentrum komen te vervallen. De functies zijn nu: ontmoetingsplaats over erfgoed (leestafel, vragen, ontmoeting), cultuureducatie voor po en vo en het organiseren van exposities, presentaties en activiteiten op diverse locaties in dorpen en Ede-stad. Uit: Evaluatie & Doorontwikkeling Cultura Erfgoed vanaf 2022, 9 maart 2022.

¹⁰ Zie over Het Verhaal van Ede ook paragraaf 2.4: 'Evaluatie Cultuurnota 2016'.

¹¹ In 2024 is dat ongeveer 80% van de scholen.

Openluchttheater

Het rijksmonumentale Openluchttheater is het grootste openluchttheater van Nederland. Van juni tot en met september worden grootse en meeslepende en ook lokale optredens geprogrammeerd.

Fotograaf: Jessica Pijlman (Made by Jessy Photography)

een grote rol. Het aanbod is te groot en divers om op te noemen. 60% van de Edenaren doet zelf aan cultuurbeoefening; dit is vergelijkbaar met het landelijke percentage.¹² Inwoners uit Ede-stad doen meer dan gemiddeld en meer dan in de dorpen aan muziek maken, beeldende activiteiten, creatief schrijven en theater/toneelspelen. Inwoners in de dorpen houden zich juist meer bezig met erfgoed dan inwoners uit Ede-stad. Voorbeelden daarvan zijn historisch onderzoek, historische voorwerpen verzamelen of oude ambachten uitoefenen of bezig zijn met tradities.

Maakplaatsen en ateliers

In de gemeente Ede zijn verschillende ruimtes voor cultuurmakers¹³, kunstenaars en creatieve ondernemers, zoals ateliers en studio's waar men kunst kan maken of cursussen kan volgen. Ook zijn er ruimtes om te exposeren, te oefenen of te produceren. Ze worden gebruikt voor beeldende kunst, muziek (hafabra), zang (koren), dans en theater. Voorbeelden hiervan zijn Theaterwerkplaats Momo en Muziekcentrum Lunteren. Voor veel kunstenaars en cultuurmakers zijn echter geen (betaalbare) ruimtes beschikbaar om hun ideeën of projecten vorm te geven. Dit blijkt uit de evaluatie van de Cultuurnota 2016 en diverse gesprekken. In paragraaf 2.4 gaan we hier verder op in.

Subsidies culturele infrastructuur door gemeente Ede

Binnen de culturele infrastructuur van Ede ontvangen bijna honderd culturele organisaties subsidie vanuit de gemeente voor het organiseren van culturele activiteiten.

Denk aan waarderingssubsidies voor de amateurkunstverenigingen, investeringen in beeldende kunst in de openbare ruimte en festivalactiviteiten voor jong en oud in de hele gemeente. Daarnaast ontvangen diverse organisaties op gebied van bijvoorbeeld podia, musea, beeldende kunst en vormgeving en amateurkunst subsidie op jaarbasis of op incidentele of projectbasis. Dit zijn bijvoorbeeld Cultura, omroep Xon, het Openluchttheater Ede en diverse kleinere musea, zoals het Nederlands Tegelmuseum Otterlo, Kijk en Luistermuseum Bennekom, Museum Lunteren, Museum Deelen, Historisch Museum Ede en 't Winkeltje van de Bospoort. Zie voor 'Herijking subsidieregeling en accounthouderschap culturele instellingen', bij paragraaf 3.3, onder punt 4.

Hoewel bovenstaande weergave van de culturele infrastructuur niet volledig is en een momentopname is, mag duidelijk zijn dat er een grote verscheidenheid is aan stichtingen, ondernemingen en individuen die bijdragen aan het culturele aanbod van de gemeente Ede.

¹² Behoeftte en participatie aan kunst & cultuur in Ede: Een vragenlijstonderzoek onder inwoners van de gemeente Ede. Het PON, 2020.

¹³ Cultuurmakers zijn beoefenaars van cultuurparticipatie. Naast cultuurmakers zijn er professionele kunstenaars en culturele ondernemers. Zie ook onder 'Cultuurparticipatie', bij paragraaf 1.3.

2.3. De maatschappelijke bijdrage van cultuur aan Ede

Cultuur levert een grote maatschappelijke bijdrage aan de gemeente Ede. We kunnen het maatschappelijke effect van kunst en cultuur onderverdelen in het culturele, sociale, economische en regionale kapitaal.¹⁴ Hieronder lichten we deze toe:

Cultureel kapitaal

Cultureel kapitaal gaat vooral over het culturele aanbod en de culturele infrastructuur, en geeft zo de eigenstandige waarde en dynamiek van kunst en cultuur weer.

Kunst en cultuur brengt plezier en ontspanning. Het draagt bij aan het culturele kapitaal: de identiteit en ontwikkeling van inwoners, bezoekers en Ede zelf. Op cultureel gebied is Ede zeer actief. Er is, volgens een behoeftepeiling uit 2019, een bovengemiddelde waardering voor cultuur. En negen van de tien inwoners hebben interesse in één of meerdere vormen van kunst en cultuur.¹⁵ In paragraaf 2.2 is te lezen dat Ede een behoorlijk uitgebreide culturele infrastructuur heeft.

Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal gaat over de maatschappelijke betekenis van kunst en cultuur, de bijdrage aan het samenleven, de sociale cohesie en inclusie. Centraal staan de aard en omvang en waardering van kunst en cultuur door bezoekers, beoefenaars en vrijwilligers/ steunverleners. Gezamenlijke actieve of passieve deelname aan cultuur verbindt inwoners van Ede met elkaar. Dat is zichtbaar tijdens de Plattelandsfeesten, de Heideweek, maar ook bij de einduitvoeringen van bijvoorbeeld de dansscholen en de

theatervoorstellingen van Momo in Ederveen, Kunst Veredelt in Otterlo en Mare in Bennekom. Er is, volgens een behoeftepeiling uit 2019, een bovengemiddelde participatiegraad van de inwoners. Meer dan 60% van de inwoners is zelf cultureel actief.¹⁶ Dat ligt ruim boven het gemiddelde percentage van de Provincie Gelderland (45%).¹⁷ In toenemende mate wordt kunst en cultuur ingezet als middel bij maatschappelijke

Cultuur op ENKA - Salsamiddag

Samen met een aantal actieve wijkbewoners werkt Cultura aan een culturele programmering op ENKA. Het type activiteit is iedere keer verschillend; van filmvoorstellingen tot voorleesmiddagen en van kindervoorstellingen tot een salsafeest in het Kantinegebouw. *Fotograaf: Martine Spijksma*

opgaven zoals het bevorderen van sociale cohesie, positieve gezondheid en de preventie van bijvoorbeeld eenzaamheid.¹⁸ Samenwerking met andere domeinen als het Sociaal Domein,¹⁹ Economie, Ruimtelijke Ontwikkeling, Recreatie & Toerisme, Vastgoed, Sport en Evenementen biedt nieuwe kansen om deze uitdagingen aan te pakken. Kunst en cultuur draagt op die manier bij aan de kwaliteit

¹⁴ Mommaas, H. en Dagevos, J. 2014. De Waarde van Cultuur: Voorstel voor een 'multicriteria' meetinstrument: samenvattend eindverslag in opdracht van de provincie Noord-Brabant. Tilburg: Telos.

¹⁵ Behoeftte en participatie aan kunst & cultuur in Ede: Een vragenlijstonderzoek onder inwoners van de gemeente Ede. Het PON, 2020.

¹⁶ Zie vorige noot.

¹⁷ Cultuurmonitor Provincie Gelderland. Cultuur Oost, 2022.

¹⁸ What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. World Health Organization, 2019.

¹⁹ Het Sociaal Domein heet binnen de gemeente Ede: Sociale Basis.

van leven in dorpen en wijken. Dit sluit aan op het beleid van de Provincie Gelderland dat zich richt op verbinding, duurzame toegankelijkheid en aandacht voor makers. Met name inwoners uit de dorpskernen zijn actief betrokken en spelen een vitale factor voor het in stand houden van de culturele infrastructuur.

Economisch kapitaal

Het economisch kapitaal van de cultuursector komt in beeld via de culturele bedrijvigheid, de

Het Pegasus Wandelfestival

In 2021 vond de eerste editie van Het Pegasus Wandelfestival plaats. Een historisch wandelavontuur door de Edese natuur vol theater, muziek en verhalen. In samenwerking met het Akoesticum in Ede gaf Maanlanders Muziektheater deze wandeling op theatrale en muzikale wijze vorm.

Fotograaf: Karin Jonkers

werkgelegenheid en de financiële stromen in de sector.²⁰

Kunst en cultuur draagt ook in Ede bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Ondernemende inwoners zorgen voor een sterke economie, zowel in de stad als in het landelijk gebied, de dorpen en buurtschappen. Voor kunstenaars en creatieve organisaties is de aanwezigheid van stedelijke voorzieningen en de aanwezigheid van vergelijkbare ondernemers een relevante motivatie om zich te vestigen. De aanwezigheid van creatieve ondernemers en culturele organisaties trekt op hun beurt weer nieuwe, vaak jonge inwoners aan, die waarde hechten aan een levendige omgeving. "Ede heeft een aantrekkelijk vestigingsklimaat met een groeiend aantal bedrijfsvestigingen en banen. Met name jonge bedrijven maken gebruik van de innovatie- en doorgroeimogelijkheden die

Ede biedt. Jongeren en werknemers vinden in Ede interessante werkgevers en ervaren Ede als een prettige woonomgeving."²¹ Door een aantrekkelijke stad te zijn met een rijk cultureel aanbod wordt de economische veerkracht versterkt en kan er worden geprofiteerd van de toeristische en recreatieve kracht van de omliggende regio (en vice versa). Een voorbeeld hiervoor zijn de podia, musea en culturele festivals in Ede zoals het Kröller-Müller Museum, de Edesche Concertzaal, Festival Woest & Bijster.

Regionaal kapitaal

Het regionaal kapitaal van de cultuursector gaat over de regionale betekenis van cultuur.

Ede is door de strategische ligging en voorzieningen een centrumgemeente met een bovenlokale rol waar het gaat om het ontwikkelen van voorzieningen. Samen met de gemeente Wageningen is Ede door het Rijk benoemd als cultuurregio en dient hier dus ook een bovenlokaal belang in het culturele domein. De gemeenten en culturele organisaties van Ede, Barneveld, Wageningen, Scherpenzeel en Nijkerk, zoals Cultura en Astrant werken samen het door de Provincie Gelderland gehonoreerde programma van de Florerende Food Valley uit. Op basis van de schaa sprong is er in toenemende mate een wederkerige behoefte om op basis van gemeenschappelijke raakvlakken en doelstellingen samen te werken tussen gemeenten.

Input voor visie en een uitvoeringsprogramma

Bij de ontwikkeling van deze visie en een nader uit te werken uitvoeringsprogramma nemen we de aspecten uit de vorige paragrafen mee. We willen tot een volwaardig cultureel aanbod komen waarmee Ede zich op regionaal en nationaal niveau kan profileren en dat alle dorpskernen voorziet van passende faciliteiten. Ook andere documenten zijn van belang als input voor deze cultuurvisie. In de volgende twee paragrafen kijken we daarom eerst terug naar de Cultuurnota 2016 en daarna vooruit naar andere ambitiesdocumenten van de gemeente Ede.

²⁰ Bron: Cultuurmonitor, Boekman Stichting.

²¹ Actieplan Economie Ede 2022-2026.

2.4. Evaluatie Cultuurnota 2016

De laatste cultuurnota is in 2016 opgesteld. Eind 2022 besloot de gemeenteraad dat deze nota toe was aan een herijking. Voor het opstellen van een nieuwe visie was eerst een evaluatie nodig. Het evaluatieonderzoek bestond uit bureauonderzoek, dertig interviews en een online enquête.²² De uitkomsten van de evaluatie van de cultuurnota uit 2016 zijn verweven in de doelstellingen van deze cultuurvisie. Een beknopte samenvatting op hoofdlijnen van de evaluatie is als bijlage opgenomen bij deze cultuurvisie.²³ In deze paragraaf geven we de algemene conclusies weer.

Het maatschappelijk beoogde effect van de cultuurnota uit 2016 van de gemeente Ede was: *'Kunst en cultuur worden zichtbaarder doordat de mogelijkheden voor nieuwe initiatieven groter en bestaande initiatieven en organisaties bekender worden.'* Om dit effect

te bereiken waren de volgende uitgangspunten en doelstellingen opgesteld:

Continuering voortgaand beleid

Uit de evaluatie is gebleken dat de cultuurnota in 2016 niet voor grote, specifieke veranderingen zorgde ten opzichte van de jaren ervoor. Het cultuurbeleid, het aanbod en de verdeling van de budgetten kwamen grotendeels overeen met het bestaande beleid waarbij incidentele ruimte was voor vernieuwing op projectbasis.

Uitbreiding voorzieningen, meer aandacht voor cultuurparticipatie en makersklimaat

Ook bleek uit de evaluatie dat het culturele aanbod in Ede een traditionele basis kent die voorziet in de voorzieningen van bibliotheek, cultuureducatie, musea en de kennisfunctie erfgoed. *"Het Verhaal van Ede vertellen"* (doelstelling 2) wordt aangeboden via CmK op basisscholen vanuit de discipline Erfgoed. Het

Tabel 1: Uitgangspunten en doelstellingen uit Cultuurnota 2016.

Uitgangspunten	Doelstellingen
Kunst en cultuur is toegankelijk voor alle leeftijden en specifiek voor de jeugd.	1. Alle kinderen maken kennis met en krijgen een basis van alle cultuurvormen, door cultuureducatie.
Kunst en cultuur levert een bijdrage aan het levend houden van de historie van de gemeente.	2. Cultuur is verbonden met onze identiteit (waar we vandaan komen). <i>Het verhaal van Ede wordt verteld.</i>
Kunst en cultuur zet in op de waardering en bescherming van het erfgoed.	
Kunst en cultuur is van maatschappelijk belang.	3. In Ede blijven inwoners en bezoekers in contact met elkaar via kunst en cultuur. Kunst en cultuur vormen een katalysator voor het omgaan met verschillen in waarden en opvattingen. Daardoor wordt de sociale cohesie en uiteindelijk de sociale kracht van Ede versterkt.
Kunst en cultuur draagt bij aan een sterke en sociale samenleving.	
Kunst en cultuur wordt zichtbaarder gemaakt.	4. Een gevarieerd aanbod aan kunst en cultuur en stimulering van creatief talent, dragen bij aan creativiteit en innovatie, wat het ondernemersklimaat, de innovatie en uiteindelijk de economische kracht van Ede versterkt.
Kunst en cultuur behoeft aan ruimte voor meer kunstuitingen en cultuurbeleving.	5. Kunst en cultuur en vermarkting (om bezoekers en bewoners aan te trekken) dragen bij aan de culturele uitstraling en uiteindelijk aan het imago van Ede en daarmee de aantrekkelijkheid van Ede als woongemeente.

²² In bijlage 1 treft u de samenvatting met een overzicht van mensen die zijn geïnterviewd en/of die de online enquête hebben ingevuld.

²³ Zie bijlage 2.

Streetart

Gratis kunst op bijzondere plekken? Dat vind je genoeg in Ede; streetart maakt de straat tot een museum. Cultureel Centrum Astant bevordert de realisatie van meer kunst op straat.

volledige resultaat is hierin nog niet behaald. Aanbevolen wordt dit in de toekomst voort te zetten.

Uit de interviews kwam naar voren dat inwoners van Ede het van belang achten dat de culturele voorzieningen meegroeien, met aandacht voor de verschillende doelgroepen, wensen en identiteiten van stad en dorp. Inwoners vinden dat er meer aandacht moet zijn voor actieve cultuurparticipatie, creatieve talentontwikkeling, maak- en ontwikkelplaatsen, zichtbaarheid en ondernemerschap.

Focus ambities, balans verdeling middelen, samenwerking andere domeinen en meer makers ruimtes

Op basis van de evaluatie zijn aanbevelingen gedaan voor het nieuwe cultuurbeleid. De bruikbare aanbevelingen zullen terugkomen in een nader uit te werken uitvoeringsprogramma. In grote lijnen komt die neer op: continuïteit en focus aanbrengen in de ambities, meer balans brengen in de verdeling van de middelen en het veld stimuleren om samen te werken met andere domeinen. Daarnaast komt naar voren dat meer fysieke ruimte zoals studio's, ateliers en andere creatieve werkruimtes gecreëerd kunnen worden voor zowel cultuurmakers als professionele kunstenaars.

Investeren in inclusieve cultuur voor iedereen

Aan de hand van de evaluatie kunnen we concluderen dat Ede haar eigenheid in kunst en cultuur mag koesteren. Maar dat er tussen de basis en de top, tussen de kunstles op school en het Kröller-Müller Museum nog een

wereld te winnen valt aan kansen voor het (door)ontwikkelen van ieders creatieve talent en het culturele profiel van de gemeente Ede. Of je nou jong, oud, vitaal of kwetsbaar bent. En of je nu in Ede-Centrum of Lunteren woont, met de fatbike of met de tractor naar school gaat. Om kunst en cultuur inclusief te maken voor alle inwoners van Ede toont de evaluatie aan dat actieve aandacht en middelen nodig zijn om te investeren in de tussenlagen tussen de eerste kennismaking tot het bereiken of bezoeken van de top van kunst en cultuur. Deze aspecten zijn daarom meegenomen in de cultuurvisie.

2.4. Ambities voor de cultuurvisie

De cultuurvisie hangt samen met onderstaande focuspunten die al vastgesteld zijn in recente ambitedocumenten zoals de Omgevingsvisie, het Bestuursakkoord en de propositie voor Provincie Gelderland. De ambities die daarin zijn geformuleerd vormen, samen met het profiel van Ede en de uitkomsten van de evaluatie, de bouwstenen voor de cultuurvisie van Ede.

Culturele hotspot en aanbod past bij vraag

“Ede wil in 2040 een culturele hotspot van de Foodvalley zijn met een onderscheidend, breed en toegankelijk cultureel aanbod dat aansluit bij de vraag van (nieuwe) inwoners,” aldus de propositie van de Gemeente Ede aan de Provincie Gelderland (2023).²⁴ Als locatie wordt hierbij gedacht aan de stationsomgeving en Ede-centrum.

Daarnaast geeft het college in het bestuursakkoord (2022) aan dat *“de huidige basis goed is...maar om het voorzieningenniveau op peil te houden en mee te laten groeien met de grootte van de gemeente zal de gemeente de komende jaren, waar nodig, passende investeringen in culturele voorzieningen doen...De actieve culturele verenigingen en vrijwilligers vormen daarvoor een sterke basis. Daarnaast wordt ingezet op meer cultuureducatie, talentontwikkeling, aanbod voor jongeren, samenwerking in het culturele veld en in de regio, denk aan de samenwerking met de gemeente Wageningen.”*²⁵ Dit om in Ede een kritische massa van kwaliteitsniveau te laten ontstaan.²⁶

Meer culturele voorzieningen en activiteiten dicht bij huis

Ede wil ook een leefomgeving creëren die de fysieke en mentale gezondheid positief beïnvloedt door het stimuleren en faciliteren van culturele centra voor cultuur dicht bij huis.²⁷ Cultuur brengt volgens de in 2022 vastgestelde Omgevingsvisie 2040 plezier, verbinding en is positief voor gezondheid. Goede culturele voorzieningen en de ontwikkeling van een culturele hotspot in de omgeving van het station dragen bij aan het vestigingsklimaat van inwoners, kenniswerkers en bedrijven. Volgens de Omgevingsvisie zetten we in op hoogwaardige, brede en

zichtbare toegankelijke voorzieningen voor cultuur, cultuurontwikkeling en het versterken van netwerken en relaties (accountmanagement). In de ruimtelijke ontwikkeling, infrastructuur en mobiliteit wordt ingezet op voldoende bereikbare en

toegankelijke culturele voorzieningen, op basis van demografische ontwikkelingen. De behoefte aan nieuwe en toekomstbestendige culturele activiteiten die het hele jaar te bezoeken zijn, groeit.

Afstemming andere beleidsvelden, zoals het Sociaal Domein

Naast de ambitiedocumenten wordt er ook in toenemende mate afstemming gezocht met de beleidsvelden Sport, Evenementen, Erfgoed, Archief, Sociaal Domein, Economie,

Doe-Maar-Mee-Band

Samen muziek maken is leuk! De Doe Maar Mee Band biedt kinderen op een laagdrempelige manier de kans om mee te doen aan een groot concert. Bij de eerste editie van dit concert is samengewerkt tussen het klassenorkest van OBK Otterlo met leerlingen van de Ericaschool, volwassen muzikanten van Het Edes Orkest en Opus 55 en de jeugdleden van Showkorpsen Irene Ede. Daarbij deden nog ruim 200 leerlingen mee van vijf verschillende basisscholen.

²⁴ Propositie gemeente Ede aan de Provincie Gelderland; Ede hoofdstad van de Food Valley, 2023.

²⁵ Samen werken aan de toekomst. Bestuursakkoord 2022-2026.

²⁶ Ede: hoofdstad van Foodvalley. Propositie voor partnership. Gemeente Ede, 2023.

²⁷ Omgevingsvisie 2040, 2022.

Inclusie en Recreatie & Toerisme. Zo vormen evenementen naast de grotere culturele instellingen, het culturele visitekaartje van Ede en zorgen voor (boven)regionale en (inter)nationale profilering, inkomsten, sociale binding en andere maatschappelijke effecten. Voorbeelden hiervan zijn de evenementen Woest & Bijster, Zomerbries en Plattelands Cultuur Ede. Onderzoek van de WHO wijst uit dat cultuurbeoefening van positieve invloed

is op sociaal, mentaal en fysiek vlak. Door de domeinen en voorzieningen van cultuur, welzijn, participatie en gezondheid met elkaar te verbinden kun je dit bereiken. Cultuur is ook een bewezen bouwsteen voor een stevige sociale basis. Actieve cultuurdeelname benadert mensen namelijk vanuit wat ze wél kunnen, geeft plezier, zorgt voor uitdaging en vergroot de mentale veerkracht.²⁸

28 Whitepaper, Zo zet je als gemeente cultuurbeoefening in en dit levert het op. Landelijk Kenniscentrum Centrum Amateurkunst, 15 maart 2022.

3.

Cultuurvisie

Op basis van de evaluatie van de Cultuurnota 2016, de historie, ambities, beleidskaders en relevante ontwikkelingen, geven we in dit hoofdstuk onze visie op cultuur in Ede. Hierin beschrijven we de waarde en betekenis die cultuur heeft (waarom we als gemeente Ede cultuur belangrijk vinden), welke effecten we nastreven (waar we de komende jaren op inzetten) en hoe we dat vertalen naar opgaven waar we richting de toekomst concreet aan gaan werken (hoe we de cultuurvisie vormgeven).

Valley Voices (Uitmarkt)

Ede bruist van muziek. Onder andere bij de jaarlijkse Uitmarkt, waar een combinatie te zien is van diverse disciplines (zowel amateurs als professionals). De amateurkunstverenigingen vormen een grote bron van ontmoeting, verbinding en ontwikkeling.

3.1. Waarom vinden we cultuur belangrijk in Ede?

Cultuurbeleid is voor gemeenten een niet-wettelijk onderdeel van de gemeentelijke beleidskaders. Bij het opstellen van de visie op cultuur is het daarom belangrijk de vraag te beantwoorden waarom we als gemeente een visie op cultuur willen ontwikkelen: Waarom zou de gemeente Ede investeren in cultuur?

Wij vinden cultuurbeleid belangrijk omdat:

1. Cultuur bijdraagt aan de aantrekkingskracht van de gemeente Ede

Cultuur draagt bij aan de versterking van het woon- en vestigingsklimaat van de gemeente Ede: een goed aanbod op het gebied van cultuur zorgt ervoor dat er voor onze inwoners altijd wat te doen is. Cultuur draagt bij aan de leefbaarheid van onze gemeente: het maakt Ede een levendige plek waar ieder op zijn eigen manier invulling aan zijn vrije tijd kan geven. In Ede Centrum, maar zeker ook in de wijken en dorpskernen. Naast de centrale ligging, de goede bereikbaarheid en de natuur, zorgt cultuur ervoor dat de gemeente Ede voor bezoekers een interessante gemeente is om naar toe te gaan en hun vrije tijd in door te brengen en voor instellingen en bedrijven om zich te vestigen. Voor kunstenaars en creatieve organisaties is de aanwezigheid van stedelijke voorzieningen en de aanwezigheid van vergelijkbare ondernemers een relevante motivatie om zich te vestigen. De aanwezigheid van creatieve ondernemers en culturele organisaties trekken op hun

beurt weer nieuwe, vaak jonge inwoners aan, die waarde hechten aan een levendige omgeving. Het Kröller-Müller Museum, festival Woest & Bijster en de komst van ARTBASE zijn hier goede voorbeelden van. Bovendien draagt een rijk cultureel aanbod bij aan de aantrekkingskracht van bedrijven, scholen en instellingen op werknemers en studenten. Denk bijvoorbeeld aan culturele evenementen zoals Dante in het Park of Zomerbries.

2. Cultuur ruimte biedt voor creatieve ontwikkeling en professionalisering

Cultuur draagt bij aan de creatieve ontwikkeling van onze inwoners: op het gebied van cultuureducatie en talentontwikkeling, maar ook op het gebied van gezondheid en (digitale) geletterdheid. Gelijke kansen voor onze inwoners beginnen voor een groot deel op school. Hoe nieuwe generaties zich ontwikkelen begint ook vaak op school. Onderzoek geeft aan dat cultuuronderwijs hierbij net zo essentieel is als taal, rekenen en sport. En door middel van cultuurparticipatie zou elke inwoner na school een leven lang zijn creatieve talenten moeten kunnen ontwikkelen en waar gewenst professionaliseren. Een innovatieve en creatieve gemeente biedt werkgelegenheid en is van belang voor onze grote maatschappelijke opgaven. Om onze toekomst vorm te geven zijn ondernemende makers en denkers hard nodig. Ontwikkelgebieden bij de stationsomgeving, zoals de Friso Kazerne, Friso Park en ENKA-terrein zijn voorhanden en worden benut voor een stimulerend makersklimaat ten behoeve van nieuwe en gevestigde makers van kunst en cultuur.

3. Cultuur brengt verbinding en draagt bij aan de identiteit van onze kernen

Cultuur zorgt voor sociale cohesie: onze inwoners ontmoeten elkaar tijdens culturele workshops in de dorps- en buurthuizen, de oefenavonden en eindoptredens van de lokale muziekfanfares, bij culturele evenementen of bij het repeteren en optreden van de lokale toneelverenigingen. Cultuur draagt ook bij aan de identiteit van onze individuele kernen. De tradities, activiteiten en sociale dynamiek geven via cultuur elke kern haar eigen karakter. Op evenementen zoals het Zuiderzomer Festival in Ede Zuid, de Oud Lunterse Dag in Lunteren en de Vlegeldag in Bennekom komt dat tot uiting. Cultuur in onze kernen is een bron van trots en eenheid, waardoor onze inwoners zich verbonden voelen met hun dorp en met elkaar.

4. Cultuur inspireert vanuit de intrinsieke waarde

Het maken en beleven van de artistieke inhoud van kunst en cultuur kan mensen plezier brengen, ontroeren, iets leren of troost bieden. De intrinsieke waarde van kunst en cultuur is wat het onderscheidt van alle andere domeinen doordat dit niet altijd doelbewust gebeurt. Een kunstenaar kan vanuit zijn of haar autonomie en authenticiteit bepalen wanneer zijn of haar eigen werk geslaagd is. Cultuur kan de cognitieve ontwikkeling stimuleren; een kunstwerk biedt nieuwe inzichten, leert je de wereld vanuit een andere blik aanschouwen en daarmee meer begrip krijgen voor de ander, een bijdrage leveren aan een inclusieve samenleving. Cultuureducatie wordt op scholen tweërlei ingezet; om te ervaren hoe het is om zelf te creëren en als werkvorm om inhoudelijke onderwerpen tot leven te brengen. Het maken of beleven van muziek creëert nieuwe verbindingen in de hersenen van iedereen, bijvoorbeeld bij kinderen (Muziek op Schoot) en bij mensen met dementie. Door te dansen leren mensen met een fysieke beperking of chronische aandoening zoals Parkinson hun lichaam beter te vertrouwen. Ten slotte kan kunst een reflectie zijn op de samenleving, uiting geven aan de identiteit ervan en bijdragen aan de meningsvorming erover.

3.2. Waar zetten we de komende jaren op in?

Onze ambitie luidt: **Ede, culturele hotspot van de Foodvalley, met culturele voorzieningen dicht bij huis.**²⁹

Als wij het belang van cultuur voor de gemeente Ede uit de vorige paragraaf op deze ambitie leggen, dan kun je hieruit vier pijlers bepalen waarop we de komende jaren gaan focussen: het vestigingsklimaat, makersklimaat,

cultuurparticipatie en cultuureducatie. Daarbij zet de gemeente Ede zich ook in voor een kwalitatief onderscheidend, zichtbaar en inclusief cultureel aanbod. Aanbod dat inwoners van alle leeftijden inspireert en dat verbonden is met andere domeinen, meegroeit en aansluit op de vraag van (nieuwe) inwoners. We verstevigen de basis die er al is en maken in een uitvoeringsprogramma keuzes om onze ambities te realiseren

Dat betekent dat we kiezen voor cultuur:

1. Die bijdraagt aan het vestigingsklimaat van onze gemeente

De gemeente zet de komende jaren actief in op het versterken van de culturele profilering van Ede als visitekaartje. Dit doen we op basis van de verbinding tussen kunst en natuur en de kracht van de bestaande culturele instellingen

Historisch Museum Ede

Historisch Museum Ede houdt de geschiedenis van Ede levend. De collectie wordt in (wissel-) tentoonstellingen gepresenteerd in *Cultura of elders* in de gemeente Ede. In deze exposities wordt historisch erfgoed gekoppeld aan het verhaal van Ede of een actuele situatie.

²⁹ Zie ook paragraaf 1.1.

Ede Dweilstad

Standaard op de derde zaterdag in juni organiseert Kapel Decibel uit Ede het muziekenement 'Ede Dweilstad', waarbij zo'n 15 blaaskapellen uit Nederland Ede muzikaal op stelten zetten. Een blaaskapel is een gezellige, laagdrempelige manier om muziek te maken.

met (boven)regionale uitstraling. Ede groeit toe naar een culturele hotspot van de Foodvalley met kwalitatief, onderscheidend, divers en inclusief cultureel aanbod. Dat doen we door dit aanbod, de stedelijke voorzieningen en de faciliteiten van kunstenaars en creatieve organisaties in Ede mee te laten groeien met het aantal inwoners en af te stemmen op hun wensen en behoeften. Cultuur in Ede versterkt het vestigingsklimaat voor nieuwe inwoners, bedrijven en (creatieve) ondernemers. Om dit toegankelijk te maken voor iedereen is een inclusief cultureel veld nodig, evenals media die het culturele aanbod zichtbaar maakt voor inwoners en bezoekers.

2. Die bijdraagt aan het makersklimaat

Een cultureel makersklimaat is een stimulerende omgeving waar creativiteit en innovatie gedijen. Het omvat betaalbare ateliers, oefen- en maakruimtes voor een diversiteit aan cultuurmakers, kunstenaars, makers en creatieve geesten die samenwerken, experimenteren en nieuwe ideeën tot leven brengen. Door ruimte te bieden voor artistieke expressie en culturele uitwisseling, ontstaat er een dynamische en inspirerende sfeer waarin talent kan bloeien en grenzen worden verlegd. Het cultureel makersklimaat stimuleert niet alleen de artistieke sector, maar draagt ook bij aan een levendige en inclusieve samenleving waar creativiteit wordt gewaardeerd en gedeeld. Ede onderzoekt waar behoefte naar is en wat er nodig is om passende ruimte en mogelijkheden te faciliteren voor makers, talentontwikkeling en professionalisering ten behoeve van een optimaal, innovatief en inclusief makersklimaat.

3. Die inzet op cultuurparticipatie

Ede continueert de ondersteuning van de

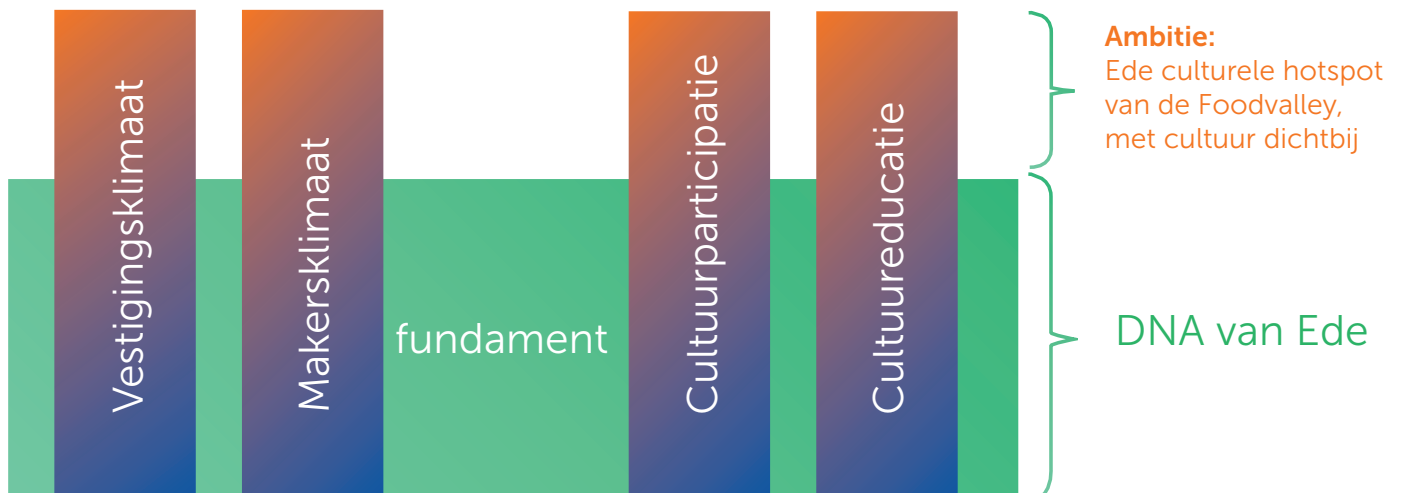
kunstbeoefening in de vrije tijd en brengt incidenteel meer focus aan op specifieke doelgroepen, wijken of dorpskernen, maatschappelijke opgaven en samenwerking met andere domeinen of instellingen uit regiogemeenten. We kiezen voor de ondersteuning van cultuur die bijdraagt aan een aantrekkelijk vrijetijdsaanbod voor onze inwoners. Het aanbod voldoet aan de wensen en behoeften van de diverse samenstelling van de bevolking van onze gemeente. Door middel van kunst, erfgoed en creatieve ontwikkeling zal niet alleen individueel artistiek potentieel worden ontwikkeld. Het zal ook bijdragen aan gelijke kansen, een gevoel van trots en verbondenheid binnen onze gemeente.

4. Die de ontwikkeling van cultuureducatie continueert.

Kinderen en jongeren maken op school kennis met kunst en cultuur en ervaren de intrinsieke waarde van kunst en cultuur. Cultuureducatie speelt een belangrijke rol in onze visie door het bevorderen van creativiteit en cultureel bewustzijn. We streven ernaar om toegang tot diverse kunstvormen te vergroten. Door samenwerking tussen scholen, Cultura, musea en andere kunstinstellingen en diverse gemeenschappen in onze gemeente streven we naar een inspirerende culturele omgeving voor onze inwoners.

We onderschrijven het belang van Erfgoed en zullen daarmee de verbinding blijven zoeken.

Wanneer we het voorgaande grafisch vertalen zien we dat de culturele basis het fundament (of DNA) vormt van de gemeente Ede. Iedere pijler heeft een basis in het fundament en kan met de nodige randvoorwaarden (tijd, geld, capaciteit) door ontwikkelen en de ambitie ondersteunen.

Figuur 1: Vier pijlers die stevig in het fundament staan en de ambitie van de gemeente Ede ondersteunen.

3.3. Hoe geven we de cultuurvisie in Ede vorm?

Om te zorgen dat bovenstaande vier pijlers goed inbedden in ons beleid, is focus nodig voor het bereiken van een optimaal effect. Kijkend naar het huidige aanbod en voorzieningenniveau van cultuur in de gemeente Ede, kiezen we ervoor om binnen die pijlers in te zetten op een vijftal aandachtsgebieden en lichten dat kort toe. Die aandachtsgebieden zijn:

1. Regionale samenwerking versterken

We willen de regionale samenwerking versterken, met onder meer Landsdeel Oost, Provincie Gelderland, Regio FoodValley en de gemeente Wageningen. Ede heeft als centrumgemeente en cultuurregio op het gebied van kunst een cultuur een belangrijke bovenlokale rol als het gaat om het ontwikkelen van culturele voorzieningen. Op basis van de in Ede beoogde schaa sprong is er in toenemende mate behoefte om raakvlakken te benoemen en gedeelde doelstellingen te ontwikkelen met de regio FoodValley en de betrokken gemeenten. Een duurzame en toekomstbestendige culturele infrastructuur is voor Ede belangrijk, waarbij zowel het Rijk als de Provincie Gelderland belangrijke partners zijn.

2. Samenwerking met andere domeinen versterken

Inzet van kunst en cultuur kan een positieve werking hebben op bijvoorbeeld de gezondheid, preventie van eenzaamheid en

het bevorderen van sociale cohesie. Daarom willen we binnen de gemeentelijke organisatie en in het veld de onderlinge samenwerking versterken met anderen domeinen. Daarbij denken we aan beleidsterreinen, zoals Recreatie & Toerisme, Sport, Economie, Vastgoed, Evenementen, Sociaal Domein, Erfgoed en Archief. Deze samenwerking kan bijvoorbeeld gaan over gemeenschappelijke doelstellingen van maatschappelijke vraagstukken, wijkontwikkeling of het bevorderen van welzijn of gezondheid. Om de toegankelijkheid van culturele activiteiten te vergroten is het onze ambitie om culturele voorzieningen voor de inwoners van Ede dicht bij huis te realiseren. De gemeente werkt daarvoor onder meer aan een normenkader waarbij we kijken naar een passende spreidings- en afstandsnorm van inwoners tot verschillende culturele voorzieningen.

3. Inzet op diversiteit en inclusie

In Ede vinden we toegankelijkheid van het culturele aanbod van groot belang. Dat activiteiten openbaar toegankelijk zijn maakt ze nog niet aansprekend en inclusief voor iedereen. Cultuur kan een bijdrage leveren aan het creëren van gelijke kansen, de mentale gezondheid, de positieve gezondheid en onderling begrip van de inwoners van Ede. Daarmee levert cultuur een bijdrage aan preventie binnen de zorgopgave van de gemeente. Gerichte inzet en samenwerking op diversiteit en inclusie is noodzakelijk om het aanbod aansprekend en toegankelijk te maken voor alle inwoners van Ede. Dit doen we in overeenstemming met de Code

Diversiteit en Inclusie van de Rijksoverheid. In Ede gaan we uit van ieders talent, kwaliteit en vermogens en een omgeving waar iedereen volledig zichzelf kan zijn en wordt gewaardeerd om alles wat diens identiteit vormt. Dat geldt zowel voor het publiek als de professionals en de cultuurmakers. Wij vinden het van groot belang dat iedereen kan deelnemen aan een culturele activiteit. We werken aan een

prestatieafspraken met de instellingen die subsidie ontvangen, vast in een programma van eisen. Dit wordt bij de accountgesprekken gebruikt als sturingsinstrument.

Door te werken naar een betere balans en continuïteit in de verdeling van de subsidies op basis van de visie en kernwaarden zullen culturele organisaties meer ruimte en energie overhouden om samen te werken en te innoveren. Naast de jaarlijks terugkerende subsidies willen we met het oog op meer financiële balans en innovatie, het culturele veld ook kunnen stimuleren met projectsubsidies. Daarmee creëren we ruimte om aan te haken op actuele ontwikkelingen en thema's. Zo kunnen we bijvoorbeeld een deel van de subsidieregeling reserveren om in bepaalde periodes de focus te leggen op maatschappelijke thema's of opgaven zoals jongerencultuur, ouderenparticipatie, inclusief cultureel aanbod, deskundigheidsbevordering, gebiedsontwikkeling en het belang samenwerking. Zie voor een beeld van huidige subsidies ook onder paragraaf 2.2 bij 'Subsidies culturele infrastructuur door gemeente Ede'.

Muziekvereniging Irene Ederveen (kerstconcert)

In 2023 bestond Muziekvereniging Irene Ederveen 75 jaar. Het jubileumjaar werd feestelijk afgesloten met een kerstconcert.

gelijkwaardig cultureel veld en aanbod voor iedereen. Waar wij de instellingen kunnen helpen of faciliteren, doen wij dat. Om dit te kunnen doen monitoren we diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid op het gebied van kunst en cultuur in Ede. Op basis van het resultaat stellen we doelstellingen en actiepunten op.

4. Herijking subsidieregeling en accounthouderschap culturele instellingen

We willen dat het aanbod van cultuur en culturele voorzieningen in Ede-stad en de dorpen in balans is, aansluit op de wensen en behoeften van inwoners, bijdraagt aan de sociale cohesie en meegroeit met de groei van onze gemeente. Daarbij is het van belang om de verdeling van de middelen en de samenwerking met de culturele instellingen te herijken. Op basis van deze cultuurvisie zal binnen het tijdsbestek van een nader uit werken uitvoeringsprogramma de bestaande subsidieregeling aangepast worden. De accounthouders leggen de

5. Communicatie verstevigen

We willen de inzet van de cultuurmakelaar vrije tijd op cultuurparticipatie intensiveren en deze richten op specifieke thema's en kennisdeling. Hierdoor vindt betere overdracht van informatie en communicatie plaats. Om de beschikbare middelen, zoals subsidies, voor iedereen zichtbaar en toegankelijk te maken werkt de gemeente aan een communicatieplan. In dat communicatieplan besteden we ook aandacht aan de mogelijkheden om de zichtbaarheid van het totale culturele aanbod te optimaliseren.

Vanuit deze vijf aandachtsgebieden werken we de pijlers uit in een uitvoeringsprogramma met concrete acties. Daaruit blijkt wat we de komende jaren gaan doen. Deze acties maken we waar mogelijk meetbaar, zodat monitoring en eventuele bijsturing door ons kan plaatsvinden.

4. Organisatie en financieel kader

Cultuur ontstaat in eerste instantie bij de inwoner, kunstenaar, cultuurmaker of organisatie zelf. De inwoners, makers en organisaties vormen de bron van het cultuuraanbod. De gemeente kan dit stimuleren en de rol van het culturele veld verschilt hiervan, zoals we schetsen. Aan het eind van het hoofdstuk blikken we kort vooruit naar een nader uit te werken uitvoeringsprogramma. We eindigen met een korte beschrijving van het werkproces van het financieel kader om onze ambitie met doelstellingen te kunnen realiseren.

Atelierroute van Kunstlijn Lunteren

Inwoners van Lunteren, Ede en de regio kunnen tijdens het tweede weekend van juni laagdrempelig kennis maken met lokale kunstenaars en hun werk tijdens de Atelierroute van Kunstlijn Lunteren.
Fotograaf: Annelies Barendrecht

4.1. Rollen van de gemeente

Vanuit de gemeente willen we samen met andere (professionele) partijen culturele activiteiten faciliteren en stimuleren. De gemeente kan bijvoorbeeld verbinden, initiëren, kennis delen, prestatieafspraken maken, subsidie verlenen en opdrachtgever zijn. Maar soms kan de gemeente juist ook dingen loslaten om het particuliere initiatief ruimte te geven, zodat mensen zelf initiatieven kunnen ontplooiën.

De rol van de gemeente Ede ziet er bij cultuur als volgt uit:

1. Kaders stellen

De gemeente stuurt aan de voorkant, op basis van de ambitie, de pijlers en de uitgangspunten. We stellen kaders op door middel van programma van eisen en de nog te ontwikkelen subsidieregeling. We monitoren de voortgang van een nog op te stellen uitvoeringsprogramma, van subsidiërelaties, van de relevante ontwikkelingen in het veld en bij overheden. Op die manier hebben we zicht op de effecten en kunnen we de kaders waar nodig bijstellen.

2. Stimuleren

De financiële stimulering komt uit een aantal structurele budgetten en diverse incidentele budgetten. Dit zorgt er niet alleen voor dat culturele organisaties kunnen voortbestaan en activiteiten kunnen organiseren. Het stimuleert ook dat dat vernieuwing in het culturele aanbod plaatsvindt zodat Ede aantrekkelijker wordt. Deze stimulerende rol (de mate en de hoogte en passend bij onze ambities) zullen wij in de komende periode nader onderzoeken.

3. Faciliteren

Deze rol bestaat uit de ondersteuning in onder meer kennisdeling, communicatie van het culturele aanbod en de kaders rond de uitvoering van culturele evenementen. De gemeente ondersteunt onder meer door middel van de inzet van de Cultuurmakelaar het aanjagen van nieuwe initiatieven, samenwerkingsverbanden, de zichtbaarheid van het culturele aanbod en de kennisdeling.

4. Samenwerken

Het realiseren van de cultuurvisie doen we als gemeente niet alleen. Het spreekt voor zich dat we hierin optrekken met de culturele organisaties en vrijwilligersorganisaties. Daarnaast werkt het Team Cultuur van de gemeente intern samen met teams van onder meer Sport, Evenementen, Communicatie, Inclusie, Sociaal Domein, Ruimtelijke Ontwikkeling, Financiën & Control.

4.2. Rollen van het culturele veld

Hieronder een beknopte weergave van gesprekspartners van de gemeente Ede met betrekking tot de uitvoering van het cultuur- en subsidiebeleid. En ook van de rol die de gesprekspartners daarbij vervullen:

Cultuurmakelaar

De cultuurmakelaar vrije tijd moedigt nieuwe kunst- en cultuurprojecten aan en heeft de taak om mensen die met culturele projecten bezig zijn aan elkaar te verbinden.

CultuurForum

Verbindend orgaan voor en door cultuurmakers en -professionals gericht op

samenwerking in het veld en het werken aan meer zichtbaarheid en vindbaarheid van het culturele aanbod.

Cultura Ede

Centrum voor kunst en cultuur in de gemeente Ede inclusief bibliotheek, cultuureducatie, theater, filmhuis, galerie, informatiepunt digitale overheid, Cultura Erfgoed en Taalhuis.

Platform Edese Kunstenaars (PEK)

Actief platform, bestaande uit professionele kunstenaars, dat kunst en cultuur binnen de gemeente promoot.

Belangen Amateurkunst (BAK)

Behartiging belangen van de amateurkunst in de gemeente Ede.

Harmen van der Vliet Ameshoff Fonds (HvA Fonds)

Het HvA fonds is opgericht om de nalatenschap van mevrouw Anna C.A. Ameshoff (geboren 4 april 1913 te Rotterdam; overleden op 21 juli 1993 te Ede) te beheren.

Kröller-Müller Museum

Museum van moderne beeldende kunst in Otterlo en ook convenantpartner van de gemeente Ede en Ede Marketing. De speerpunten van het convenant zijn educatie en citymarketing.

Ede Marketing

Onze externe marketingorganisatie speelt een belangrijke rol in het vermarkten van de verschillende evenementen en het onder de aandacht brengen van een evenement bij onze inwoners en de bezoekers.

Bovenstaande opsomming van samenwerkingspartners is niet limitatief. Ook de samenwerking met alle andere culturele organisaties, kunstenaars en cultuurmakers, met andere domeinen, zoals het onderwijs, welzijnswerk, het bedrijfsleven en dergelijke, is nodig.

4.3. Vooruitblik naar een uitvoeringsprogramma

Deze cultuurvisie beschrijft op hoofdlijnen ons cultuurbeleid richting 2040. Met het oog op de toekomst zetten we met de cultuurvisie een duidelijke koers in, maar laten we ook nog ruimte voor toekomstige ontwikkelingen en initiatieven. Niet alles uit deze visie zal direct worden opgepakt. Sommige aspecten zullen verder moeten worden onderzocht, uitgewerkt en geconcretiseerd. Dat gaan we doen door middel van een nader uit te werken uitvoeringsprogramma.

Daarbij nemen we steeds de inbreng van de stakeholders mee. En we maken ook onderscheid tussen bestaand beleid, dat we willen continueren en nieuw beleid dat voortkomt uit de Cultuurvisie.

Vanuit de vier pijlers met thema's uit hoofdstuk 3, willen we van de gemeente Ede culturele hotspot van de Foodvalley maken, met culturele voorzieningen dicht bij huis.

De Edesche Concertzaal

In de Edesche Concertzaal kan al 10 jaar genoten worden van klassieke concerten van hoge kwaliteit. Door de intieme setting in een kerkje in 'Oud Ede' brengen uitvoeringen in de Edesche Concertzaal publiek en musici dichter bij elkaar.

Fotograaf: Paul Sijm

Kunsthestival Woest & Bijster

Het kunstwerk 'Dansend licht' van Noelle Sneijders was te zien in het Edese bos tijdens de derde editie van Woest & Bijster. Woest & Bijster is een tweejaarlijks kunsthestival op de Zuidwest-Veluwe rondom Ede. Een prachtige combinatie van natuur en kunst en een geweldige manier om al het moois dat onze gemeente te bieden heeft aan de rest van Nederland te laten zien.

Aan de pijlers hebben we onderstaande opgaven gekoppeld:

1. **Vestigingsklimaat:** investeren in diverse aspecten van cultuur, vanuit de gedachte dat cultuur bijdraagt aan een prettige leefomgeving en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor inwoners, bedrijven en kenniswerkers.
2. **Makersklimaat:** stimuleren, faciliteren en uitvoeren van een integrale aanpak voor het makersklimaat, als uitwerking van het normenkader³⁰, met als doel de ontwikkeling van creatieve makers en ondernemers te versterken en bij te dragen aan het vestigingsklimaat (zie opgave 1).
3. **Cultuurparticipatie:** stimuleren dat cultuur voor iedereen dichtbij is en wordt ingezet voor positieve gezondheid en preventie.
4. **Cultuureducatie:** versterken en verbreden van het aanbod voor binnen- en buitenschoolse cultuureducatie, met oog voor talent.

In een uitvoeringsprogramma willen we aan elke pijler verschillende doelstellingen verbinden met één of meer acties op de korte en/of middellange termijn. Dit betreft vooral acties waar de gemeente een rol heeft. Daarbij proberen we zo goed mogelijk aan te sluiten op de wensen en behoeften van de inwoners. Als we voor andere spelers (ook) een rol zien bij bepaalde acties, zullen we daarover met hen in gesprek gaan.

³⁰ Als uitwerking van de Omgevingsvisie 2040 is voor maatschappelijke voorzieningen het normenkader opgesteld. Voor cultuur wordt daarbij bijvoorbeeld aangegeven welke voorzieningen er nodig zijn bij een bepaalde grootte van een gebied en bij bevolkingsgroei. Het gaat dus om een passende spreidings- en afstandsnorm van inwoners tot verschillende culturele voorzieningen.

Met een nader uit te werken uitvoeringsprogramma willen we onze plannen op gebied van cultuur voor de komende jaren inzichtelijk maken. Een belangrijke voorwaarde is daarbij dat wij optimaal in staat zijn om onze ambities waar te maken. Dat vraagt om een serieuze impuls in de Edese culturele sector en in onze ondersteuning aan deze sector, ook financieel.

4.4. Werkproces voor financieel kader van ambitie

Realiseren ambitie

Om te kunnen inspelen op ontwikkelingen die passen bij de schaa sprong van Ede en om te kunnen realiseren dat Ede culturele hotspot van de Foodvalley wordt met culturele voorzieningen dicht bij huis, is meer inspanning nodig. We willen de komende jaren immers invulling geven aan een nader uit te werken uitvoeringsprogramma en op korte en middellange termijn resultaten behalen die bijdragen aan onze ambitie en doelstellingen. Dat betekent dat meer inzet in tijd nodig is. Het huidige team Cultuur (2024) is krap bemenst. We werken in 2024 aan de inrichting van een team dat past bij de groei en ambities van onze gemeente.

Bij deze ambitie hoort echter ook een financiële impuls. Voor 2025 zijn in de programmabegroting extra middelen vastgesteld, maar deze zijn niet voldoende om onze ambitie te realiseren. We zien ook dat er een 'ravijnjaar' aankomt. In een nader uit te werken uitvoeringsprogramma zullen we daar rekening mee houden en ruimte bieden om eventueel te temporiseren, waarbij we wel blijven werken aan onze ambitie.

Werkproces voor financieel kader

De P&C-cyclus is voor ons het instrument om concrete invulling te geven aan deze cultuurvisie en de voortgang te monitoren. Bij de programmabegroting geven wij aan wat we het komende jaar gaan doen en welke financiering daarmee gemoeid is. Dit verantwoorden wij bij de jaarrekening, waar door middel van de indicatoren onze (sub)doelstellingen worden gemonitord.

Nieuwe ontwikkelingen die bijvoorbeeld komen uit een nog op te stellen uitvoeringsprogramma en de daarbij horende financiële claims, dragen we aan via de perspectiefnota. Bij toekenning zullen deze worden verwerkt in de programmabegroting.

Bijlagen

Bijlage 1. Bronvermelding

Deze cultuurvisie is opgesteld door het team Cultuur van de gemeente Ede, maar is tot stand gekomen dankzij uitvoerig onderzoek en gesprekken, die zijn uitgevoerd door Esther den Breejen van Bureau Frisse Blik. Hieronder een overzicht van de geraadpleegde bronnen en organisaties of personen. Daarnaast is er een benchmark onderzoek uitgevoerd, waarbij is gekeken naar het beleid en de capaciteit van gemeenten die qua inwoneraantal vergelijkbaar zijn met Ede. Via deze weg bedanken wij de geraadpleegde partijen voor hun bijdrage aan het nieuwe cultuurbeleid.

Interviews met:

Overheid

Burgemeester René Verhulst
 Wethouder Karin Bijl
 Wethouder Arnold Versteeg
 Wethouder Bram van der Beek
 Wethouder Peter de Pater
 Wethouder Jan Pieter van der Schans
 Bestuursadviseur Menno Erkelens
 Directielid Maartje Schlebusch (Cultuur)
 Beleidsregisseur Erma Vlemmings
 Beleidsadviseurs Pieter van Lent en Lidian Fleers (Cultuur)
 Beleidsadviseur Angelique Gerritsen (Evenementen)
 Beleidsadviseur Dennis Zwartkruis (Sport)
 Beleidsadviseur Duncan Horst (Economie)
 Beleidsadviseurs Wietske Oegema/Anneke Doornbos (sociaal domein)
 Projectleider ARTBASE/Frisokazerne, Mathijs Bouwman
 Raadsleden GL, ChristenUnie en D66
 Provincie Gelderland, Fleur Albers en Dorine van Espelo (beleidsadviseurs)
 Contact Atlas van de gemeenten, Lydia Hubregtse

Culturele veld

Cultuurmakelaar Vrije tijd, Hanneke van Laar
 BAK, Martine van Reij
 PEK, Louise de Blecourt
 Museumoverleg: Henk Beukhof (voorzitter Historisch museum)
 Festival Woest & Bijster, Ellen Bouter
 Cultuurforum, Jan Bansema en Daan Overeem
 Novae Popschool, Collin Leijenaar
 Edesche concertzaal, Nando Eskes
 Cultureel erfgoed, Marlous van Domburg
 Cultura, Gerry Poelert (directeur) en Hedzerd de Boer (projectcoördinator)
 Malkander, Marije Eillebrecht (directeur)
 Cultuurforum, Daan Overeem, Jan Bansema
 Kröller-Müller Museum, Onno Wittenberg
 Astant, Xander van Soelen
 Pathé, Koen Breur - Pathe
 Sociaal Cultureel Lunteren, Henk van Voorst

Overige

Ede Marketing, Daan Berends

De volgende organisaties en individuen hebben input geleverd op de vragenlijst:

50PK, Akoesticum, Alvis vastgoed bv, Astant, Christelijk Gemengd Koor Immanuel, Christelijk

Gemengd koor The New Creation, Christelijk kinderkoor Spring, Christelijk Mannenkoor Ede, Comité Open Monumenten Dag gemeente Ede, COV Bennekom, COV Excelsior, Cultura, Cultura Erfgoed, Culturele vereniging De Kijkdoos, Dance studio imove, Dansstudio Poppelaars, Davli, de Kunstfactorij, Dickens Fair Bennekom, Ede Pride, Edes Vrouwenkoor, Edese Atelierroute, Efzo, ENKA Mannenkoor Ede, EricaTheater, Fierce, Fotoclub FC Objectief, Galerie 2020, Garoon Werelddans, Het Edes Orkest, Het Edes Orkest, HGL Danceprojects, Historische Collectie Korps Nationale Reserve, IKK de Regenboog Lunteren, Interkerkelijk Gospelkoor Together, Interkerkelijk koor Immanuel Harskamp, Jalafusi Big Band, Kapel Decibel, Kijk en Luistermuseum, Koor Onbeperkt Talent, Koor the Joy, Koorschool Midden-Gelderland, Mannenkoor Voice-Male, MOMO theaterwerkplaats, Muziektent Bennekom, Novae Popschool, OBK Oefening Baart Kunst, Omroep Ede/ XON, Oog & Optiek, Pathé Ede, PEK, Platform Edese Kunstenaars, Plattelands Cultuur Ede, Pluskoor Gelderse Vallei, Popkoor Zingis, Pure Voice, Rosalie Fournier, Showkorpsen Irene Ede, SSCVL Lunteren-Aktief, Stg. Alexanderconsort Bennekom, Stichting Akoesticum, Stichting Heideweek Ede, Stichting Het Luntersche Buurtbosch, Stichting Historisch Museum Ede, Stichting Jamesway, Stichting Live Stage Marnix, Stichting Militaire Historie Ede, Stichting Museum Vliegbasis Deelen, Stichting 't Winkeltje Lammert van de Bospoort, Theatergroep Maanlanders, Toneelvereniging Kunst Veredelt, Toneelvereniging MARE, Valley Voices Vocal Group, Vereniging Culturele Kring Lunteren, Vereniging Oud Ede, Vereniging Oud Lunteren/Museum Lunteren, Voice-Male, Xplorion (schilderscollectief), Zangvereniging Looft de Heer.

Geraadpleegde bronnen:

Cultuurnota 2016
 Evaluatie Cultuurnota 2016 (2023)
 Samen werken aan de toekomst, Bestuursakkoord 2022-2026
 Benchmark onderzoek uitgevoerd door Berenschot
 Behoeftedonderzoek uitgevoerd door PON (2019)
 Atlas van gemeenten
 Staat van Ede
 Ede in Cijfers
 Inwoners aan het woord
 De landelijke en Gelderse Cultuurmonitor
 Dierbaar, Duurzaam, Dynamisch, Omgevingsvisie Ede, 2040
 Evenementenvisie gemeente Ede
 Uitvoeringsprogramma recreatie en toerisme 2024-2027,
 Ede Centrum 2030, Groen en Gastvrij
 Erfgoed maakt Ede! Erfgoedbeleid gemeente Ede 2018
 Evaluatie & Doorontwikkeling Cultura Erfgoed vanaf 2022, 9 maart 2022
 Cultuur is voor en van iedereen, strategische beleidsplan 2022-2025 Cultura

Bijlage 2. Evaluatie van de Cultuurnota 2016

Evaluatie Cultuurnota 2016

Eind 2022 besloot de gemeente Ede dat de Cultuurnota uit 2016 toe was aan een herijking. Voor het opstellen van een nieuwe nota was eerst een evaluatie nodig om te kijken naar de basiscomponenten waar het cultuurbeleid op was gebouwd. Deze evaluatie bestond uit bureauonderzoek, dertig interviews met stakeholders en een online enquête. De persoonlijke inbreng uit deze interviews en enquête zijn meegenomen in de uitwerking van de evaluatie. Deze samenvatting van de evaluatie analyseert beknopt de algemene ontwikkelingen, de uitgangspunten, wat per doelstelling de uitkomsten zijn geweest en welke aanbevelingen er gedaan zijn voor een nieuwe cultuurnota.

Algemene ontwikkelingen

De cultuurnota zorgde in 2016 niet voor grote specifiek veranderingen ten opzichte van de jaren ervoor. Het cultuurbeleid, het aanbod en de verdeling van de budgetten kwamen grotendeels overeen met het bestaande beleid met incidentele ruimte voor vernieuwing op projectbasis. In de periode 2020 - 2022 heeft de gemeente in verband met de coronamaatregelen stevig ingezet op het in stand houden en ondersteunen van het culturele veld middels extra financiële middelen. Daarnaast hebben het Rijk en Provincie gestuurd op meer regionale samenwerking. Met als resultaat dat de gemeente Ede met de gemeente Wageningen een Cultuurregio (Rijk) heeft gevormd en dat beide gemeenten ook deelnemen aan de Florerende Food Valley (Provincie).

Uitgangspunten

Het maatschappelijk beoogde effect van de cultuurnota uit 2016 van de gemeente Ede was: *'Kunst en cultuur worden zichtbaarder doordat de mogelijkheden voor nieuwe initiatieven groter en bestaande initiatieven en organisaties bekender worden.'* Om dit effect te bereiken waren de volgende uitgangspunten en doelstellingen opgesteld:

Uitgangspunten	Doelstellingen
Kunst en cultuur is toegankelijk voor alle leeftijden en specifiek voor de jeugd.	Alle kinderen maken kennis met en krijgen een basis van alle cultuurvormen, door cultuureducatie.
Kunst en cultuur levert een bijdrage aan het levend houden van de historie van de gemeente.	Cultuur is verbonden met onze identiteit (waar we vandaan komen). <i>Het verhaal van Ede</i> wordt verteld.
Kunst en cultuur zet in op de waardering en bescherming van het erfgoed.	
Kunst en cultuur is van maatschappelijk belang.	In Ede blijven inwoners en bezoekers in contact met elkaar via kunst en cultuur. Kunst en cultuur vormen een katalysator voor het omgaan met verschillen in waarden en opvattingen. Daardoor wordt de sociale cohesie en uiteindelijk de sociale kracht van Ede versterkt.
Kunst en cultuur draagt bij aan een sterke en sociale samenleving.	
Kunst en cultuur wordt zichtbaarder gemaakt.	Een gevarieerd aanbod aan kunst en cultuur en stimulering van creatief talent, dragen bij aan creativiteit en innovatie, wat het ondernemersklimaat, de innovatie en uiteindelijk de economische kracht van Ede versterkt.

Uitgangspunten	Doelstellingen
Kunst en cultuur behoeft aan ruimte voor meer kunstuitingen en cultuurbeleving.	Kunst en cultuur en vermarkting (om bezoekers en bewoners aan te trekken) dragen bij aan de culturele uitstraling en uiteindelijk aan het imago van Ede en daarmee de aantrekkelijkheid van Ede als woongemeente.

De vijf doelstellingen uit bovenstaand schema worden hieronder puntsgewijs geanalyseerd. Aan de hand van de resultaten en relevante kenmerken worden aanbevelingen gedaan en conclusies getrokken.

Doelstelling 1

Alle kinderen maken kennis met en krijgen een basis van alle cultuurvormen, door cultuureducatie.

Resultaten

- Bijna 80% van alle basisscholen uit de gemeente Ede doet mee aan het programma van Cultuureducatie Met Kwaliteit (CmK).
- Het aantal deelnemers aan het programma CmK is verdubbeld sinds 2016. (In 2016: 3.515 leerlingen en in 2022: 7.736 leerlingen).
- Het aantal scholen dat deelneemt aan het programma CmK is verdriedubbeld sinds 2016.
- Aantal deelnemende leerlingen Mijn Beeldentuin (project Kröller-Müller) is tussen 2017 en 2023 verdubbeld, van 251 naar 500.
- Stijging in het toegankelijk maken van het Kröller-Müller Museum door middel van gratis busvervoer: in 2016: 1.400 en in 2022: 1.857 leerlingen (incl. begeleiders)

Gemeente Ede hecht waarde aan het vierjarig programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK), dat deels door het Rijk en deels door de gemeente gefinancierd en door Cultura uitgevoerd wordt. Het CmK aanbod kan, volgens de diverse aanbieders van cultuureducatie in Ede, nog beter gestroomlijnd worden met het aanbod van overige partijen.

In de cultuurnota uit 2016 lag de focus vooral op de cultuureducatie onder schooltijd.

Cultuureducatie in de vrije tijd voor alle leeftijden valt onder de noemer cultuurparticipatie en talentontwikkeling. In de taakverdeling tussen de overheden vormen deze een basistaak van een gemeente, maar de cultuurnota uit 2016 heeft hierin geen concrete taken of acties belegd. Het culturele veld is dan ook van mening dat er meer gerichte aandacht en ondersteuning moet komen voor cultuurparticipatie en talentontwikkeling in de vrije tijd, zodat de binnenschoolse en buitenschoolse activiteiten beter in balans zijn.

Het zichtbaar maken van het aanbod op het gebied van cultuureducatie, -participatie en talentontwikkeling is in de Cultuurnota 2016 het uitgangspunt, maar slechts in beperkte mate opgepakt. Het culturele veld geeft aan, zeker na de coronapandemie, behoefte te hebben, aan het versterken van de zichtbaarheid. Zodat ook de onderlinge afstemming en de toegankelijkheid van het aanbod verder kan worden opgepakt.

Aanbevelingen

- (Door)ontwikkelen van een visie cultuuronderwijs op het speciaal onderwijs en op middelbare scholen.
- Betere verbinding van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie door het versterken van samenwerking tussen de verschillende aanbieders.
- Betere ontsluiting van het aanbod van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie door het zichtbaar maken van het totale aanbod.
- Onderzoeken van hoe een gerichte taakverdeling tussen binnen- en buitenschoolse Cultuurmakelaar en verbinding gefaciliteerd kan worden.
- Ontwikkelen van een visie en werkwijze waarmee het aanbod voor jongeren verankerd kan worden in het beleid.

Doelstelling 2

Cultuur is verbonden met onze identiteit (waar we vandaan komen). Het verhaal van Ede wordt verteld.

Resultaten

- Er is een netwerk opgericht (Cultura Erfgoed) waarin partners samenwerken om kennis over het erfgoed te verspreiden.
- Het 'verhaal van Ede' is niet als specifieke verhaallijn door het culturele veld opgepakt.
- Op het terrein van militair erfgoed zijn stappen gezet. De gemeente heeft naast externe financiering zelf € 100.000 geïnvesteerd.

Het Verhaal van Ede rond de cultuurhistorie en erfgoed is een minder afgerond aspect uit de cultuurnota en daardoor nu nog niet in volledige mate bekend binnen het culturele veld in Ede. Het onderscheid tussen de gemeentelijke afdelingen Erfgoed en Cultuur is voor externe organisaties niet altijd even duidelijk: wanneer valt een activiteit onder Erfgoed of onder Cultuur. Zij geven aan dat het zou helpen wanneer dat duidelijker wordt gecommuniceerd.

Aanbevelingen

- Investering in organisatieontwikkeling en sturing op effect bij de musea kan bijdragen aan de toekomstbestendigheid van de musea.
- Meer duidelijkheid scheppen over wat onder materieel en wat onder immaterieel erfgoed valt.

Doelstelling 3

In Ede blijven inwoners en bezoekers in contact met elkaar via kunst en cultuur. Kunst en cultuur vormen een katalysator voor het omgaan met verschillen in waarden en opvattingen. Daardoor wordt de sociale cohesie en uiteindelijk de sociale kracht van Ede versterkt.

Resultaten

- Jaarlijkse uitkering van de waarderingssubsidies voor het verenigingsleven bieden stabiliteit voor de verenigingen en dragen indirect bij aan de sociale cohesie.
- Cultura organiseert op projectbasis in samenwerking met o.m. Sportservice, Malkander en Woonstede aanbod voor specifieke doelgroepen.
- De bibliotheek is breed toegankelijk en sinds 2023 ook open op zondag. Er is een informatiepunt van de Digitale Overheid en een loket van Malkander.

Deze doelstelling heeft geen concrete uitwerking of wijze van monitoring gekregen in de vorm van gemeentelijke ondersteuning. Met als gevolg dat de resultaten niet concreet te meten zijn en indirect gerelateerd zijn aan de doelstelling. Ede kent van oudsher een rijk verenigingsleven, met name in de verschillende dorpskernen. Uit de enquête kunnen we opmaken dat binnen de verenigingen jonge en oudere cultuurmakers met elkaar verbonden zijn. Het is daarmee de verwachting dat de verenigingen daardoor actief bijdragen aan de sociale cohesie. Daarnaast zien we dat de bibliotheek in de afgelopen decennia geëvolueerd is tot een sociale ontmoetingsplek met laagdrempelige bronnen van online en offline-informatie.

De laatste jaren zijn in toenemende mate nieuwe inwoners in Ede komen wonen. In het behoefteonderzoek van 2019 is al geconstateerd dat nieuwe inwoners meer cultuurconsument zijn en dat met name de inwoners van de dorpskernen zelf actief deelnemen. Dat betekent dat de sociale cohesie op basis van cultuurparticipatie met name effect heeft bij de bestaande inwoners en dat er in de toekomst mogelijk nog een uitdaging ligt in het versterken van de cohesie tussen nieuwe en bestaande inwoners en het in stand houden van het verenigingsleven.

Aanbevelingen

- De 'cultuurmakelaar vrije tijd' gericht inzetten op het actief verbinden van kunst, cultuur, zorg en welzijn, op basis van wensen en behoeften in combinatie met kennis en expertise.
- Pro-actieve samenwerking met het Sociaal Domein, zowel binnen de gemeente als in het culturele veld, kan bijdragen aan het welbevinden van bijvoorbeeld kwetsbare doelgroepen en bijdragen aan een preventieve werking.

- Door samenwerking met het sociaal domein kunnen culturele initiatieven zich door de gemeente verspreiden en nieuwe deelnemers en/of publiek trekken.
- Financiële zekerheid door middel van meerderjarige subsidies biedt ruimte voor creativiteit, sociale activiteiten en meer impact.
- Door conform de door de Rijksoverheid toegepaste Code Diversiteit en Inclusie toegankelijkheid, diversiteit en inclusiviteit op te nemen in de randvoorwaarden van de subsidieregeling kan actief gestuurd worden op de toegankelijkheid van cultuurdeelname.

Doelstelling 4

Een gevarieerd aanbod aan kunst en cultuur en stimulering van creatief talent, dragen bij aan creativiteit en innovatie, wat het ondernemersklimaat, de innovatie en uiteindelijk de economische kracht van Ede versterkt.

Resultaten

- De gemeente verstrekt structurele subsidie aan podia als Cultura en het Openluchttheater.
- Projectsubsidie voor podia, culturele aanbieders en/of makers.
- Cultuurfonds in 2018 opgericht, maar door uitblijven resultaat in 2020 weer opgeheven.
- De gemeente heeft tussen 2016 en 2023 geen gerichte middelen ingezet voor innovatie. Vernieuwende initiatieven en intersectorale samenwerking is vooral met behulp van externe middelen vanuit het Rijk of Provincie gefinancierd.

Uit het onderzoek kunnen we opmaken dat Ede een gedegen aantal culturele instellingen, musea en verenigingen kent met daarnaast nog gedreven kunstenaars en andere culturele ondernemers. Uit het behoefteonderzoek bleek eerder al dat inwoners tevreden zijn met het culturele aanbod. De basisvoorzieningen cultuureducatie, bibliotheek, kunstencentrum en theater zijn in Ede ondergebracht in één organisatie, Cultura, waardoor deze instelling een centrale rol speelt binnen het gemeentelijk cultuurbeleid. Daarnaast gaat er relatief veel aandacht uit naar cultureel erfgoed en beeldende kunst door het ondersteunen van lokale musea, Cultura erfgoed en het atelierbeleid. Cultuurparticipatie in de vrije tijd neemt een kleinere positie in. Uit de gesprekken met het culturele veld blijkt dat er behoefte is naar meer variatie, balans en transparantie tussen de verschillende functies in, met name, het subsidiebeleid.

Vanuit de cultuurnota wordt de sociaal-maatschappelijke en economische kracht van kunst en cultuur erkend. Echter, in vergelijking met andere gemeenten van hetzelfde inwoneraantal heeft Ede nog relatief weinig concrete acties gericht op het actief aantrekken en stimuleren van creatieve en culturele ondernemers, broedplaatsen, productiehuizen etc. Makers en/of productiehuizen die mogelijk voor nieuw, innovatief aanbod zorgen, vormen nog geen deel van het huidige cultuurbeleid. Uit de gesprekken met verschillende stakeholders en kunstenaars is er wel de behoefte naar dergelijke ontwikkelplekken.

Het in 2018 opgerichte Cultuurfonds, waarbinnen privaat en publiek geld gecombineerd zou worden, leidde niet snel genoeg tot de gewenste resultaten en plannen voor nieuw aanbod en werd in 2020 weer opgeheven. In plaats daarvan is een cultuurmakelaar vrije tijd aangesteld die, in opdracht van de gemeente en onder leiding van een stuurgroep, actief meewerkt aan het zichtbaar maken van het aanbod en het leggen van nieuwe verbindingen.

Aanbevelingen

- Meerjarige structurele subsidies voor basisvoorzieningen kunnen rust, continuïteit en kwalitatieve opbouw van creatief talent brengen.
- Meer balans in het subsidiebeleid biedt meer ruimte voor actieve cultuurparticipatie, creatieve talentontwikkeling en ondernemerschap.
- Het stimuleren van betaalbare werk- en broedplaatsen, ondersteuning voor kwalitatieve productiehuizen, gezelschappen draagt bij aan het ondernemersklimaat.
- De functie van de cultuurmakelaar vrije tijd doorontwikkelen en gericht inzetten op het actief ophalen en delen van kennis ten behoeve van de professionalisering van het culturele veld, verbindingen met het bedrijfsleven etc.
- Actieve verbinding tussen de gemeente en de verschillende kernen en doelgroepen houden, daarbij de cultuurmakelaar en koepelorganisaties betrekken.

Doelstelling 5

Kunst en cultuur en vermarkting (om bezoekers en bewoners aan te trekken) dragen bij aan de culturele uitstraling en uiteindelijk aan het imago van Ede en daarmee de aantrekkelijkheid van Ede als woongemeente.

Resultaten

- De gemeente is er, in samenwerking met derden, deels in geslaagd om kunst en cultuur beter zichtbaar te maken via diverse media waaronder de lokale omroep en websites als Bezoek Ede, Made in Ede en Platform Amateurkunst Ede.
- Culturele instellingen en kunstenaars bundelen de krachten in samenwerkingsverbanden als het Museumoverleg, PEK, BAK en het Cultuurforum.
- De gemeente onderzoekt regelmatig de relatie tussen aanbod en publiek.
- ARTBASE (voorheen Exposeum) is uitgewerkt in concrete plannen.
- Vanuit Cultuur zijn enkele festivals ontwikkeld en ondersteund die een bijdrage leverden aan de aantrekkelijkheid van Ede en de brede toegankelijkheid van kunst en cultuur.
- Binnen de gemeente wordt er meer samengewerkt met culturele evenementen zoals Woest & Bijster, Zomerbries, Uitmarkt.
- Lokale helden worden gevierd middels Cultuurprijs en Stadsdichter.

Volgens de Cultuurnota uit 2016 dragen kunst en cultuur bij aan het imago van Ede en daarmee aan de aantrekkelijkheid van Ede als woongemeente. De gemeente vindt het vooral belangrijk om kunst en cultuur in Ede zichtbaarder te maken, de relatie tussen productie en presentatie te verbeteren en om de verkenning van het Exposeum (ARTBASE) uit te voeren. Online communicatie speelt daarbij in toenemende mate een rol. Uit de gesprekken met zowel de bestuurders als met het culturele veld blijkt dat er een betere balans, een hogere investering, meer capaciteit en een professionaliseringsslag nodig is wanneer Ede door wil groeien naar een culturele bruisende stad en regio met kwalitatief en divers aanbod passend bij een gemeente van 130.000 inwoners.

Aanbevelingen

- Cultuurbeleid diversifiëren in aanpak voor stad, wijk en dorpen.
- Andere beleidsterreinen betrekken steeds meer kunst en cultuur in ontwikkeling van wijken en dorpen.
- Meer invulling geven aan het verbeteren van de relatie tussen productie en presentatie.
- Wijkontwikkeling, doorontwikkeling van de Frisokazerne en de vestiging van creatieve ondernemers rond het nieuwe station (ENKA en Kazerneterrein) creëren geleidelijk een culturele hotspot.
- De Cultuurprijs en de Stadsdichter meer inzetten als marketing instrument.
- Festivals, de Stadsdichter en de winnaars van de Cultuurprijs kunnen nog meer ingezet worden om de waarde van kunst en cultuur te benadrukken.
- Samenwerking met Evenementen en Ede Marketing.

Conclusie

Het culturele aanbod in Ede kent een traditionele basis, enkele topinstellingen en enkele nieuwe vormen van disciplines. In grote lijnen kunnen we concluderen dat Ede voorziet in de basisvoorzieningen: bibliotheek, cultuureducatie en de kennisfunctie erfgoed. Vanuit het perspectief van de groeisprong is het van belang dat de culturele voorzieningen meegroeien, met aandacht voor de verschillende doelgroepen, wensen en identiteiten van stad en dorp. Op het gebied van cultuurparticipatie, creatieve talentontwikkeling, maak- en ontwikkelplaatsen, zichtbaarheid en ondernemerschap kan de gemeente nog concrete stappen maken in het beleid. Door te bouwen aan een bredere, uitgebalanceerde basis met een lange termijn perspectief kan de gemeente koesteren wat goed gaat, focus aanbrengen in de ambities en het veld doelmatig stimuleren om samen te werken met andere domeinen ten behoeve van de eigen creatieve ontwikkeling en maatschappelijke opgaven. Bij voldoende capaciteit kan onderzoek gedaan worden naar de wijze waarop er meer ruimte gecreëerd kan worden voor makers (productieplekken, creatieve werkruimtes) met oog voor zowel grote als kleinere, bestaande als nieuwe spelers.

Aan de hand van deze punten kunnen we concluderen dat Ede haar eigenheid in kunst en cultuur mag koesteren, maar dat het van belang is dat actief wordt ingezet op balans, verbreding en vernieuwing en bouwen aan een aantrekkelijke cultuurregio met passend en toegankelijk aanbod voor iedereen.

Bijlage 3: Kort verslag Netwerk- en Infosessie Cultuurvisie Gemeente Ede

Te gast bij CultuurForum Ede

Datum en tijd	12 juni 2024, 19.30 - 21.00 uur
Locatie	Akoesticum
Onderwerp	Presentatie Cultuurvisie, gevolgd door brainstormsessie met culturele veld
Aanwezig	Leden van Cultuur Forum Vertegenwoordigers van diverse organisaties uit culturele veld in Ede. Cultuurmakelaar Vrije Tijd, Ede. Moderator, beleidsadviseurs kunst en cultuur, evenementen en manager gemeente Ede.
Beeldtekenares	Hanneke Moed, Buro Blob.
Bijlagen	Presentatie Cultuurvisie 2025-2028, e.v.
	Beeldnotities, gemaakt door Hanneke Moed.

1. Presentatie Cultuurvisie

Op 12 juni waren enkele beleidsadviseurs van de gemeente Ede te gast bij de bijeenkomst van het CultuurForum in het Akoesticum om input op te halen voor de Cultuurvisie in wording en voor het uitvoeringsprogramma dat daarbij hoort.

Na een welkom door CultuurForum en toelichting door de moderator gaf de ambtelijke organisatie een PowerPointpresentatie over de Cultuurvisie. Het culturele veld werd geïnformeerd over de totstandkoming van de nieuwe Cultuurvisie in wording. Als bouwstenen hiervoor zijn gebruikt: de evaluatie van de (huidige) Cultuurvisie 2016 (bureauonderzoek, enquête en interviews met gemeente, provincie en culturele veld), de kernwaarden van kunst en cultuur en diverse visiedocumenten van de gemeente Ede.

Uit deze bouwstenen blijkt onder meer dat er voor de nieuwe Cultuurvisie behoefte is aan meer balans, continuïteit en focus op gebied van cultuur. Ook leeft de wens om Ede regionaal te positioneren als culturele hotspot van de Foodvalley³¹ en om daarbij de culturele voorzieningen mee te laten groeien met de uitbreiding van Ede en te zorgen dat ze breed toegankelijk zijn én dicht bij huis. Daarnaast wil men meer aandacht voor actieve cultuurparticipatie, talentontwikkeling, maak- en ontwikkelplaatsen, cultureel ondernemerschap, zichtbaarheid van het aanbod en diversiteit in behoeften van doelgroepen, stad en dorp. Deze wensen sluiten goed aan bij de vraag waarom we als gemeente investeren in kunst en cultuur oftewel de kernwaarden van kunst en cultuur.

Deze kernwaarden zijn: kunst en cultuur hebben verbindende kracht, bieden ruimte voor creatieve ontwikkeling, dragen bij aan de aantrekkingskracht van Ede en aan de identiteit van de stad, dorpen en wijken.

Uit bovenstaande bouwstenen is de volgende ambitie geformuleerd: Ede is culturele hotspot van

³¹ Tijdens deze sessie spraken we nog over 'culturele hotspot van de Veluwe', later is dit gewijzigd in 'culturele hotspot van de Foodvalley'.

de Foodvalley met culturele voorzieningen dicht bij huis. Daarbij wordt ingezet op de volgende 4 pijlers: vestigingsklimaat, makersklimaat, cultuurparticipatie en cultuureducatie. De planning is dat de Cultuurvisie in het vierde kwartaal wordt aangeboden aan de gemeenteraad voor oordeels- en besluitvorming; het streven is op 17 oktober oordeelsvormend en op 24 november besluitvormend.

2. Brainstormsessie

Vervolgens namen de aanwezigen deel aan een brainstormsessie, waarbij ze werden ingedeeld in vier groepen. Aan elke brainstormtafel werden verschillende stellingen besproken in relatie tot de vier pijlers. Deze stellingen staan in de beeldnotities (zie bijlage). De uitkomsten van de brainstormsessie staan hieronder weergegeven op hoofdlijnen. Daarin is ook input meegenomen van de flipover waar men naderhand nog aanbevelingen op kon schrijven.

Deze informatie wordt zoveel mogelijk meegenomen in de Cultuurvisie en een nader uit te werken uitvoeringsprogramma. Op hoofdlijnen zijn onderstaande reacties opgehaald, weergegeven per pijler:

Vestigingsklimaat

- Cultuur is belangrijk voor de economie
- Culturele veld ziet eigen rol weggelegd om te bouwen aan Culturele Hotspot van de Foodvalley
- Aanbod beter zichtbaar maken, ook voor nieuwe inwoners
- Behoefte aan betaalbare voorzieningen dichtbij met goede bereikbaarheid.
- Ruimte voor lokale verenigingen bij Cultura in de programmering
- Er is behoefte aan een (cultuurbreed) podium, niet per se alleen voor jongeren
- Behoefte aan museumbeleid
- Zorg voor een transparant subsidiebeleid

Makersklimaat

- Er zijn weinig maakplekken
- In de dorpen is een ander aanbod
- Makers: experimenteren is de basis, dat is nodig om te ontwikkelen
- Behoefte aan passende, betaalbare ruimtes
- Samenwerking met scholen van belang
- Jongeren willen geen vaste plek
- Inventarisatie nodig van welke ruimtes er beschikbaar zijn.

Participatie

- Cultuur is belangrijk voor de gezondheid
- Cultuurmakelaar verbindt
- Culturele organisaties in Ede kunnen nog meer en beter samenwerken.
- Meer ruimte voor lokale verenigingen bij Cultura in de programmering
- Behoefte aan professionele ondersteuning voor culturele partijen om vrijwilligers te vinden en ondersteunen
- Behoefte aan kennis over hoe jongeren te verbinden aan organisaties en activiteiten.
- Actieve koppeling tussen cultuur en sociaal domein, bijv. tussen cultuurmakelaar en wijkregisseurs.
- Nog weinig gericht aanbod voor kwetsbare doelgroepen
- Aanbod voor ouderen en kwetsbare doelgroepen specifiek zichtbaar maken
- Inventariseer waar jeugd behoefte aan heeft
- Code Culturele Diversiteit en Inclusie op werkbare wijze toepassen in subsidiebeleid
- Activiteitenbegeleiders belangrijk voor koppeling cultuur en zorg
- Spreiding naar de dorpen en buitengebieden is belangrijk
- Samenwerking en deelname aan Uitmarkt opnemen in subsidiebeleid
- Meer aandacht voor urban arts, digitale kunst en innovatieve kunst in subsidiebeleid

Educatie

- In elk dorp een bibliotheek
- (Financiële) toegankelijkheid van activiteiten is belangrijk
- Naschools aanbod organiseren
- Muziekonderwijs is van belang, muziekschool wordt gemist
- Musea: meer focus op cultuureducatie

3. Afsluiting

De moderator bedankte iedereen voor de inbreng en het delen van hun meningen. Van deze bijeenkomst wordt een kort verslag gemaakt dat toegestuurd zal worden aan de aanwezigen. Ook ontvangt iedereen de beeldnotities van de beeldtekenares.

De avond ging verder met een presentatie van de Cultuurmakelaar Vrije Tijd en sloot af met een netwerkborrel.

Bijlage 4. Beknopt verslag Informatieve bijeenkomst gemeenteraad op 13 juni 2024

Aan	:	Gemeenteraad
Van	:	College van B en W, portefeuillehouder Karin Bijl
Ambtenaar	:	Helma Fokkink, Team Cultuur.
Onderwerp	:	Kort verslag van de informatieve bijeenkomst van 13 juni 2024 over de inhoud en het proces rondom de nieuwe Cultuurvisie
Bijlage	:	Presentatie Cultuurvisie

De informatieve bijeenkomst over de nieuwe Cultuurvisie vond plaats in de Smeedplaats, Veenderweg 36 in Bennekom. Dit is een industrieel en monumentaal pand waarin vroeger een smederij was gevestigd. Het wordt verhuurd voor diverse activiteiten, vooral op gebied van kunst en cultuur. Ook de ateliers van beeldend kunstenaars Eveline Kieskamp (keramiek), José van Loon (textiel) en Coby Huibers (wandkleden, textiel en keramiek) bevinden zich hier.

Presentatie Cultuurvisie en Uitvoeringsprogramma

Bovengenoemde kunstenaars gaven eerst een korte introductie over hun werk aan de raadsleden en wethouder Cultuur, Karin Bijl. Vervolgens gaf de ambtelijke organisatie een PowerPointpresentatie over de Cultuurvisie en een nader op te stellen uitvoeringsprogramma. De raadsleden werden geïnformeerd over de totstandkoming van de nieuwe Cultuurvisie in wording. Als bouwstenen hiervoor zijn gebruikt: de evaluatie van de (huidige) Cultuurvisie 2016 (bureauonderzoek, enquête en interviews met gemeente, provincie en culturele veld), de kernwaarden van kunst en cultuur en diverse visiedocumenten van de gemeente Ede.

Uit deze bouwstenen blijkt onder meer dat er voor de nieuwe Cultuurvisie behoefte is aan meer balans, continuïteit en focus op gebied van cultuur. Ook leeft de wens om Ede regionaal te positioneren als culturele hotspot van de Foodvalley³² en om daarbij de culturele voorzieningen mee te laten groeien met de uitbreiding van Ede en te zorgen dat ze breed toegankelijk zijn én dicht bij huis. Daarnaast wil men meer aandacht voor actieve cultuurparticipatie, talentontwikkeling, maak- en ontwikkelplaatsen, cultureel ondernemerschap, zichtbaarheid van het aanbod en diversiteit in behoeften van doelgroepen, stad en dorp. Deze wensen sluiten goed aan bij de vraag waarom we als gemeente investeren in kunst en cultuur oftewel de kernwaarden van kunst en cultuur.

Deze kernwaarden zijn: kunst en cultuur hebben verbindende kracht, bieden ruimte voor creatieve ontwikkeling, dragen bij aan de aantrekkingskracht van Ede en aan de identiteit van de stad, dorpen en wijken.

Uit bovenstaande bouwstenen is de volgende ambitie geformuleerd: Ede is culturele hotspot van de Veluwe met culturele voorzieningen dicht bij huis. Daarbij wordt ingezet op de volgende 4 pijlers: cultuureducatie, cultuurparticipatie, makersklimaat en vestigingsklimaat. De planning is dat de Cultuurvisie in het vierde kwartaal wordt aangeboden aan de gemeenteraad voor oordeels- en besluitvorming; het streven is op 17 oktober oordeelsvormend en op 24 november besluitvormend.

³² Tijdens deze bijeenkomst spraken we nog over 'culturele hotspot van de Veluwe', later is dit gewijzigd in 'culturele hotspot van de Foodvalley'.

Brainstormsessie en creatieve activiteit

Vervolgens hebben de aanwezige raadsleden deelgenomen aan een brainstormsessie met stellingen en een creatieve activiteit.

Aan de brainstormtafel werden verschillende stellingen besproken in relatie tot de 4 pijlers. De uitkomsten daarvan dienen als input voor een nader uit te werken uitvoeringsprogramma.

De creatieve activiteit bestond uit het inkleuren en afmaken van een tegeltje met de zin: 'Cultuur is voor mij.....'. Als antwoord kwam daar onder meer uit: 'expressie', 'avontuur', 'muziek', 'verbinden', 'vereniging' en 'nieuw perspectief'. Deze tegeltjes worden na het afbakken op een plateau geplaatst en aangeboden aan Karin Bijl, die het een mooie plek zal geven in het raadshuis.

Afsluiting

De kunstenaars worden bedankt voor hun begeleiding bij de creatieve activiteit en hun gastvrijheid. De raadsleden worden bedankt voor hun inzet en input voor een uitvoeringsprogramma. Wethouder Karin Bijl benadrukt dat het mooie van de opzet van vanmiddag is dat de raadsleden ook hebben kunnen ervaren hoe plezierig en zinvol het is om zelf met cultuur bezig te zijn. Ze hoopt dat ze dit meenemen als ze besluiten moeten nemen over cultuur. s

Gemeente Ede